

Környezetünk az erdő.
Az erdő felfedezése évszakonként, közös erdőjárás.

Készítette:
MENYHÁRT ILDIKÓ
Óvodapedagógus

Nyugat-magyarországi Egyetem
Lewinszky Anna Gyakorló Óvoda

Sopron
2010

Tartalomjegyzék

1. BEVEZETÉS	3. old.
➤ Óvodánkról	
➤ Gyermekcsoportunkról	
2. KÖRNYEZETÜNK AZ ERDŐ	6. old.
➤ A környezeti nevelés - környezettudatos magatartás megjelenése a szakirodalmakban	6. old.
➤ Helyi innovációnk kiindulópontjai	9. old.
➤ Évszakonkénti környezeti nevelés, erdőjárással - Őszi, téli hónapok	11. old.
➤ Projekthét : Téli madárvédelem gyermekszemmel	18. old.
- Szülők bevonása a madárvédelem projektbe	29. old.
➤ Évszakonkénti környezeti nevelés, erdőjárással – Tavaszi hónapok	33. old.
3. ZÁRÓ GONDOLATOK	39. old.
4. IRODALOMJEGYZÉK	40. old.

1. BEVEZETÉS

Menyhárt Ildikó vagyok a NymE Lewinszky Anna Gyakorló Óvoda gyakorlatvezető óvodapedagógusa. 2008 októberében lehetőségem volt részt venni egyetemünk Erdővagyon-gazdálkodási Intézetének „KÖRNYEZETÜNK AZ ERDŐ” c. továbbképzésén.

Az egy hétig tartó program alatt érdekes előadások, természetjárások sora és sok új ismeret segített hozzá bennünket ahhoz a meggyőződéshez, mennyire időszerű dolog itt a XXI. század elején foglalkozni és újragondolni a társadalom környezeti nevelésének és nevelhetőségének kérdését. Maga a környezeti nevelés napjainkban már olyan szintű társadalmi-szociális, természeti probléma együttes kezelésére irányuló törekvéseket foglal magában, melyek az egész emberiség további létének szempontjából meghatározóak.

A továbbképzés az óvodapedagógia és az erdőgazdálkodási ismeretek azon távolságát igyekezett áthidalni és átjárhatóvá tenni, ami elengedhetetlenül fontos a környezettudatos szemléletű jövőkép kialakításához és formálásához. Közvetítette számukra annak fontosságát, hogy a gyermekek környezeti, erdőpedagógiai nevelését, azokkal a mindig megújulásra kész óvónőkkel kell elkezdni, akik a családi nevelést kiegészítve, első közösségi színteret teremtenek a 3- 7 éves kisgyermek számára. Akik stabil énképpel, önismerettel képesek hiteles szakmai attitűdjük látatására, környezetükért felelős magatartásuk mintaként szolgálhat a kisgyermeken keresztül az egész környező társadalom számára.

Feladatunk, tehát olyan emberek nevelése, akik tudatosan védik az erdőt, és értőn gazdálkodnak a természet adta lehetőségekkel.

Gyakorlatvezető óvodapedagógusként, nemcsak a 3-7 éves korú gyermekek nevelése, hanem a leendő óvodapedagógusok szakmai képzése is feladatom. Mindkét tekintetben vallom, hogy a hiteles minta a szemléletformálás első lépcsőfoka. Ha hallgatóink az óvodapedagógusi képzés során, az elméleti módszertani ismeretek mellett a gyakorlatban is hiteles mintát látnak, képesek lesznek egy maradandó tudás és helyes pedagógusi szemlélt kialakítására és formálására és továbbadására.

Pedagógusi munkám során egyre tudatosabban igyekszem láttatni és átadni megszerzett erdőpedagógiai és erdőgazdálkodási ismereteimet kolleganőimnek és hallgatóimnak egyaránt. A heti hallgatói feladatok és foglalkozások meghatározásában is kiemelt feladatnak tekintem természetes környezetünk felfedezését és értékeink megbecsülését. Gyakori erdőjárásainkkal, a Botanikus és az Erzsébet kertben tett sétáinkkal, az egyetem oktatóival és hallgatóival, valamint a Tanulmányi Erdőgazdasággal ez idáig is jól működő kapcsolatunk további fenntartásával és erősítésével kívánom erősíteni felnőtt és gyermek közösségünk környezettudatos aktivitását.

➤ Óvodánkról

Óvodánk, Sopron központi részén zöld övezetben található. Az épület 6 csoportszobájában közel 130 kisgyermek fogadására biztosítottak a feltételek.

Az épület mögött a gyerekek szabad mozgására és játékára lehetőséget nyújtó gyönyörű udvarunk helyezkedik el. Kialakítása, felszerelése a gyermekek sokféle tevékenységét szolgálja minden évszakban és napszakban, valamint az egészséges életmód és környezeti nevelés fontos színtere. Talajfelülete, növényzete változatos, füves, homokos, aszfaltos, bokros, fás részek váltják egymást. Mozgást fejlesztő eszközök, homokozók és egyéb udvari, egyéni-társas játékszerek teremtik meg a lehetőségét a sokoldalú szabadon választott tevékenységeknek.

Óvodánk folyamatosan megújul, európai színvonalúvá válik mind tárgyi, mind szakmai téren. Két jelentős EU-s pályázatunk van folyamatban, a NYDOP-2007-5.3. infrastrukturális, a TÁMOP-3.1.4/08/2 pályázat, a szakmai fejlesztésre irányult.

Szakmai munkánkat a gyermekszeretet és tisztelet, a megbecsülés, a közösségi szokások és szabályok kialakítása, a másság elfogadása, az én tudat kialakítására való törekvés jellemzi.

Nevelési feladatainkat hat vegyes életkorú csoportban, ötféle program keretében valósítjuk meg. Minden óvodapedagógus saját egyéni indíttatását alapul véve, helyi innovációs tevékenység megvalósulásában is feladatot vállal. Ezek az innovációs tevékenységek biztosítják sokszínűségünk és sokféleségünk láttatását és hozzájárulnak az intézményi közös élmények, események, ünnepek és hagyományok kialakításához.

Én, személy szerint az előzőekben említett erdőpedagógiai továbbképzés hatására, a környezeti nevelés fontosságát hangsúlyozva és a kompetencia alapú óvodai nevelés alapelveit alapul véve helyi innovációs tevékenység – Környezetünk az erdő - kidolgozására és megvalósítására vállalkoztam.

➤ **Gyermekcsoportunkról**

Csoportom a ROZMARING CSOPORT, 25 vegyes életkorú kisgyermek számára biztosít szeretetteljes, befogadó légkört. Programunk az „ÓVODAI ÉLETMÓDSZERVEZÉS A KREATÍV SZEMÉLYISÉGFEJLESZTÉS CÉLKÍTÚZÉSEIVEL” a 2009/2010 - es nevelési évtől kezdődően kiegészült a kompetencia nevelés irányelveivel. A két program kölcsönös egymásra hatása, építése és kompetencia alapú kiegészítése jellemzi mindennapjainkat. A kompetencia alapú programcsomag a 4 magyar őselem - levegő, tűz, víz, föld - jelképrendszerét követi, melyek tématervjavaslatait beépítettük életmódszervezési programunkba.

Célunk:

Olyan gyermeki személyiség kibontakoztatása, mely játék és játékos tevékenységek és tevékenykedtetés közben, az egyéni sajátosságok figyelembevételével az elsajátított ismeretek és készségek, az attitűdök fejlődése, fejlesztése hatására képessé válik az iskolai és más élethelyzetekben a kreatív önmegvalósítás és sikeres életpálya építés megalapozására.

Elméleti kiindulópontjaink:

Érzelem dús légkör és empátia

- ☺ Valljuk, a fejlődés alapfeltétele a biztonságot nyújtó szerető, elfogadó légkör.

Tolerancia és másság elfogadás

- ☺ Valljuk, minden gyermek sajátos, egyedi jellemzőket hordoz. Ezzel a sajátossággal, emberi különbözőséggel (mássággal) úgy kell elfogadni ő t, hogy a nevelési folyamatban érvényesülhessen a közösségi nevelés.

Játékközpontúság

- ☺ Valljuk, hogy a gyermek legelemibb pszichikus szükséglete a játék. Játékban, a játék és játékos tevékenykedés által fejlődik leginkább személyisége, bontakozik az „én-je”.

Individuum kialakítása

- ☺ Valljuk, hogy olyan nevelésre van szükség, amiben a gyermek az önmegvalósítás és tanulás lehetőségét nyitottan, önbizalommal, önálló gondolkodásával és aktív cselekvéseivel képes megvalósítani.

Képességfejlesztés

- ☺ Valljuk, hogy a gyermek sokoldalú fejlesztéssel alkalmassá válik feladatok megoldására, a változó körülményekhez való alkalmazkodásra, az elsajátított ismeretek új helyzetekben lévő sikeres alkalmazásra.

Tevékenységek központúság

- ☺ Valljuk, hogy a valódi tudás alapja a gyermeki felfedezés öröme. Az az igazi tudás, amit a gyermek önmaga fejt meg, és cselekvésen keresztül sajátít el. Tudása a másik gyermek elé való tárással gazdagodik, rögzül.

Komplexitás

- ☺ Valljuk, hogy a nevelési területek összhangba hozásával színes, élményszerű az ismeretszerzés folyamata. A gyermeki aktivitás, motiváltság, kíváncsiság ébrentartása és kielégítése, a kreativitás előtérbe helyezése eredményezi a kompetenciaérzés, kompetencia-készség kialakítását és fenntartását.

Élethosszig tartó tanulás

- ☺ Valljuk, hogy az alkalmazni képes tudás, készségek, képességek megszerzése során juttatja el a gyermeket az egész életén át tartó tanulás igényéhez és előhívja a gondolkodás szükségességét és igényét is.

Környezettudatos szemlélet

- ☺ Valljuk, hogy a környező világ megismertetése az útja annak, hogy a gyermek csodálva, óvva, tisztelje környezetét és felelősnek érezze magát érte. Az összefüggések láttatásával, az ok-okozati viszonyok megtapasztaltatásával komplex világkép kialakítását segítjük elő.

Hagyományok tisztelete

- ☺ Valljuk, hogy a magyar népi kultúra számtalan elemében hordozza a gyermeki fejlődéshez szükséges ismeretanyagot. A hagyományok, népi szokások, jeles események, mind olyan tevékenységek, amelyek felkeltik a gyermek érdeklődését, formálják jellemét. A népi környezet egyszerű harmóniája, a népi játékok sokfélesége, a népmesékben közvetített gondolkodásmód és paraszti élelátás logikája, a tiszta emberi jellemvonások láttatása és értéke mind-mind üzenet a mai gyermek számára.

Sok játék és tervezett tevékenység (műveltségi terület: vizuális-, zenei-, környezeti-, matematikai-, testi nevelés) mellett fontos szerep jut egymás véleményének, élményeinek meghallgatására a „beszélgető kör” keretén belül. A beszélgetés élménye, lehetősége, nemcsak a gyermek gondozásában, nevelésében, tanításában fontos, hanem az együttességben - a családdal, a szülőkkel való kapcsolattartásban, a közösséggé formálódásban is.

Életünket, a megfogalmazott célkitűzések és feladatok tükrében heti témák és hálótérvek szerint tervezzük. Heti témáink egymásra épülnek, melyekben figyelemmel követjük a természeti, társadalmi környezetünkben zajló változásokat, a jeles napokat, ünnepeket.

2. KÖRNYEZETÜNK AZ ERDŐ

➤ A környezeti nevelés - környezettudatos magatartás megjelenése a szakirodalomban

A környezeti nevelés helye és szerepe a magyar óvodai nevelésben a kezdetektől napjainkig –Villányi Györgyné tanulmányából idézve:

„A másfél évszázad alatt megjelent tartalmi irányítást tartalmazó szakirodalom, illetve a tartalmi munkát irányító dokumentumok között lapozgatva tényként állapíthatjuk meg, hogy elődeink nevelési értékeiben olyan tézisek kaptak kiemelt szerepet, melyek időtállóak, alapvető értékeket hordoznak, több éves (sőt évtizedes) stabilitásukkal biztosították az óvodai nevelés tartalmi tendenciáinak felfelé ívelő fejlődését. A környezeti nevelés az óvodai nevelés minden időszakában fontos feladat volt. Ezt igazolják a következő idézetek.

Már az első óvodákban – illetve ahogy akkor nevezték, angyalkertekben is – a gyermekkor védelme és tisztelete kapott jelentős szerepet: az emberi kapcsolatok természetesebbé, érzelmileg telítettebbé váltak, változott a gyermekkép, felismerték és elfogadták a gyermekkor jelentőségét és sajátosságát. A óvóképző intézet I. osztályának első félévi tananyagában Szerdahelyi Adolf már 1882-ben ezt írta: „A gyermeki természethez alkalmazkodva, csak azon tulajdonságokat vonjuk a kisded körébe, a melyek iránt tudásvágyával és érzékeivel érdeklődik...” A tisztaságszeretet megszoktatása címmel külön fejezet foglalkozik az egészséges életmód alakításával, ebben olvasható: „vidám csevegés közben figyelmeztetni kell őt a tisztára s azt vele megkedveltetni; ellenben a tisztáltságot megutáltatni, [...] Legelső sorban azonban arra kell gondoskodni, hogy a szobában a tiszta lég gyakori szellőztetése által, folyton fenntartassék; ellenben helytelen volna füstöléssel eszközölni a lég tisztítását.” A virág védelmében a következőképp nyilatkozik: „Most vízbe tesszük a rózsát, és másnap vagy harmadnap észrevételjük a gyermekkel, hogy most már nem olyan szép, piros, jó szaga sincs többé és levelei lehullanak; egyúttal figyelmeztetjük a gyermeket, hogy íme szegény virág, ha leszakítjuk elhervad és elvész. Nem jobb-e, ha a kertben tovább is szépen virít és illatozik? Kár a szegény szép kis virágért, nem kell letépni!”

Nagy László fejtette ki a Magyar Gyermektanulmányi Társaság szándékait idézve 1912-ben: „a gyermektanulmány elismertetni kívánja, hogy a gyermeknek joga van ahhoz, hogy a nevelés és az oktatás az ő életkorához, egyéni sajátosságaihoz alkalmazkodjék.” A gyermeki jogok védelme, a gyermeki fejlődés tisztelete és az erre alapozott nevelés a reformpedagógiai irányzatok megszületése óta hatással vannak a magyar óvodai nevelésre.

A játékfelfogás és a gyermeki tevékenységek tartalmáról alkotott nézetek koronként sokat változtak az elmúlt ötven évben. Mégis, minden dokumentumban megtalálható a környezetismeret témaköreinek szerepeltetése. Az egészségnevelési témakörökben, az anyanyelvi nevelés és a környezeti foglalkozások tartalmában megtalálhatók a fenntarthatóságra nevelés elemei.

Dr. Hermann Alice „Óvodás korú gyermekek tájékozottsága a világban” című kiadványa kutató-feltáró vizsgálat keretében mutatta be az óvodai oktatás eredményességét és hatékonyságát. A 30 kérdés közül 15 természeti jelenségekre, 11 az ember tevékenységeire, életvitelére vonatkoztak, tehát ebben a vizsgálatban is nagy hangsúlyt kaptak a környezeti nevelés témakörei. Nagyon kevés kutatás folyt az óvodai nevelés területén, de az ERVI-vizsgálat is kiemelten kezelte ezen témakör területeit.

Szabadi Ilonka írja a „Környezetismeret az óvodában” című kiadványban, hogy a régi program, vagyis a Kézikönyv az Anyanyelv és környezetismeret fejezetben adott útmutatást a beszédfejlesztés, a gyermekirodalom és a környezet nevelési feladatairól. A kézikönyv ezen egy témája háromfelé vált az 1971-ben megjelent Óvodai Nevelés Programjában, vagyis három

különálló fejezet tartalmazta mind az anyanyelvi nevelés, mind az irodalmi nevelés, mind a környezeti nevelés tartalmát.

A területek összevonása és szétválása, illetve tevékenységi kereteik változtak sokat az évek, évtizedek során, de a dokumentumokat elemezve megállapítható, hogy a téma öröközöld: mindig is szerepelt az óvodapedagógusok feladatainak sorában, a gyermeki tevékenységek tárházában.

Ami igazán változott, az a módszer. Hogyan, milyen körülmények között, mivel és mikor – ez nagyon függött és ma is függ a tartalmi szabályozástól, az óvodapedagógus felkészültségétől. Ma már szerencsére mindezeket egyre inkább befolyásolja a gyermek, a gyermek fejlettsége, egyéni fejlődési ütemének tartalmi jellemzője, szükséglete és igényei, mint meghatározó erő.

Az óvodai nevelés 150 éven át mindig teljesítette, korszakonként változó intenzitással a gyermekek egész napos nevelését hazánkban. Az OECD részére az országról készült háttér tanulmányban ezt olvashatjuk: „A koragyermekkori nevelés intézményhálózatának kiépítése erőltetett ütemben zajlott a 60-as, majd a 70-es évek folyamán is, melynek egyik következménye lett, hogy az óvodák egy része eredetileg nem óvodának épített épületben nyílt meg. 1975-ben a 3-6 éves korosztály több mint kétharmada, 1985-ben pedig már 92%-a járt óvodába.”

A tartalmi szabályozás specifikumai

A több mint 150 éve fennálló magyar óvodai nevelés történelmi hagyományainak köszönhetően olyan szakmai értékekre támaszkodhat a jelenlegi magyar óvodai nevelés, aminek alapján 1989-ben megszülethetett a világviszonylatban is egyedülálló dokumentum, az Óvodai nevelés országos alapprogramja (a továbbiakban alapprogram), ami ma meghatározza az óvodai nevelés tartalmát. Az egyedülállóságot az támasztja alá, hogy az OECD magyarországi vizsgálata során John Bennett koordinátor, a vizsgálat vezetője kijelentette (2002-ben az OECD-vizsgálat során): az alapprogram, mely az egész ország számára ad elvi útmutatást az intézményes neveléshez, szakmailag, valamint szerkezeti és terjedelmi szempontból is egyedülálló a világon. Általában nincsenek országos programok, a tartományi, települési megosztás jellemzi a kisgyermek-nevelés tartalmi irányítását.

Az alapprogram elveiben megtalálhatók a kisgyermekkori környezeti nevelés tartalmi. Az elvi tartalmi irányításnak megfelelően tehát minden helyi nevelési program hangsúlyos területe a környezeti nevelés. Tradicionálisan minden óvoda foglalkozik a környezeti neveléssel, függetlenül attól, hogy céljaik között kiemelten szerepel a környezeti nevelés vagy sem.”

Az óvodai környezeti nevelés /Óvodai nevelés országos alapprogramja 1989/

„A gyermek aktivitása és érdeklődése során tapasztalatokat szerez a közvetlen és tágabb természeti-társadalmi (emberi-tárgyi) környezet formái, mennyiségi, téri viszonyairól. A valóság felfedezése során pozitív érzelmi viszonya alakul a természethez, az emberi alkotásokhoz, tanulja azok védelmét, az értékek megőrzését.”

A társadalom környezeti nevelésének /Ifjúsági kislexikon Kossuth kiadó 1984/ célja is ugyanez, a „környezetvédő gondolkodásmód és környezetbarát életmód kialakítása és terjesztése. A környezeti nevelés akkor hatékony, ha képes ötvözni a kultúra, a világkép, az életmód és a védelem egységét.”

A környezeti nevelés az egész személyiséget érinti, egyaránt fontos benne az érzelmi, értelmi és mozgásos megközelítés.

„Míg egy kisgyermek döntően érzelmi síkon „fogható meg”, addig a nagyobbak esetében az arány eltolódhat az értelmi szféra felé. A tényleges cselekvésnek – a természettel való közvetlen találkozásnak, s a benne – érte való közvetlen tevékenységnek – döntő jelentősége van.” /Láng István: Környezetvédelmi lexikon/

Kovátsné dr. habil Németh Mária elhivatottságával a Nyugat-Magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskolai Karán Erdőpedagógia projektet dolgoztak ki, mely a hallgatók környezettudatos szemléletének fejlesztését, a pedagógusok környezettudatos magatartásának erősítését, a nevelési - oktatási intézményekben a gyermekek környezetbarát magatartásának kialakítását szorgalmazza. Konceptiójuk lényege: **életmód-stratégia**. Ennek megfelelően az Erdőpedagógia projekt három nagy blokkból épül fel. Természet – Egészség – Nevelés, amely a következő nagy témaköröket tartalmazza:

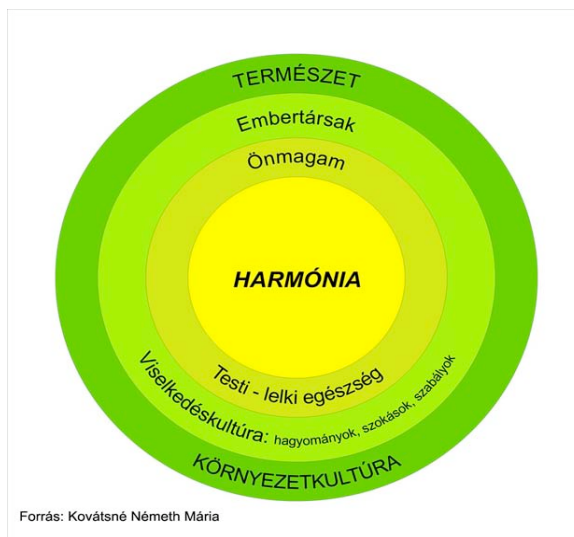
- Az erdő, mint a természet színtere
- Életmód, hagyományok, szokások
- Magyarságismeret – országismeret.

Céljuk olyan komplex szemléletmód kialakítása, melyben a környezeti nevelés, az egészséges életmód és életvitel integrálódik.

Elméleti koncepciójuk a „harmóniaelmélet”.

Célja a környezettudatos magatartás kialakítása. Ez a magatartás feltételezi az egyén harmonikus viszonyát önmagához, amelynek alapja a testi-lelki egészség; az egyén harmonikus viszonya embertársaihoz, melyhez elengedhetetlen a viselkedéskultúra; az egyén harmonikus viszonya a természethez, amihez környezetkultúra kell. Az Erdőpedagógia projekt megvalósulásának elsődleges színtere a természet, az erdő.

Az integrált ismereteket tartalmazó projekt tartalma gyakorlatorientált. Három fő blokkja: környezet – egészség és viselkedéskultúra.

A kompetencia alapú óvodai programcsomag /Educatio Kht. 2008. / az óvodai nevelés országos alapprogramjának szellemiségében öt kiemelt kompetenciaterületen - szövegértés-szövegalkotás, matematika, idegen nyelv, szociális, életviteli és környezeti, életpálya építés - támogatja oktatási programcsomagok létrehozását. A fenti fejlesztések megalapozását egy önálló óvodai programcsomag biztosítja, melyben a fejlesztés célja, hogy harmonikus kapcsolatot alakítson ki ember és környezete, a természeti környezet, az épített-művi környezet; az egyén és a szociális környezete, embertársai között.

➤ Helyi innovációnk kiindulópontjai

A pedagógiai innovációnk az óvodapedagógia hagyományain, értékein, az általunk kidolgozott szakmai, elméleti alapokon nyugvó, a megváltozott körülményekhez alkalmazkodó és a kidolgozatlan területeket felvállaló, fejlesztési irányvonalat megjelölő, tervszerű, tudatos, célirányos tevékenységünk. Környezeti témájú innovációnk nem ilyen kidolgozottan, de eddig is nyomokban megjelent óvodánk és csoportunk életében.

A gyermek a születésétől kezdve ismerkedik a környezettel és az ismeretszerzés folyamata – őszintén reméljük – egy környezetbarát életvitel megvalósulását eredményezi. Óvodás gyermekeink számára a természeti és társadalmi környezet jelenti a „világot”. Már ők is, át- és megélik állapotát, változásait. Részesei, alakítói, felelősei és hatásának elszenvedői. Nincs a környezetben elhanyagolható, lényegtelen, felesleges elem, tényező. Ok-okozati összefüggésben kapcsolódik össze minden.

A környezeti nevelés elősegíti, hogy a gyermekek az ő ket közvetlenül körülvevő tágabb természeti-társadalmi környezetből olyan tapasztalatokat szerezzenek, amelyek az életkoruknak megfelelő, biztonságos eligazodáshoz, tájékozódáshoz, a környezettel való aktív kapcsolat tevékeny kialakításához nélkülözhetetlenek. Segíti a gyermek spontán és irányítottan szerzett tapasztalatainak feldolgozását (rendezését, felszínes ismereteik elmélyítését, rögzítését, részben újakkal való gyarapítását), fejleszti értelmi képességeiket (figyelmüket, emlékezetüket, megfigyelőképességüket, képzeletüket, gondolkodásukat, kifejezőkészségüket, beszédüket, ítélőképességüket, az összefüggések meglátását), pozitív viszonyulás kialakítását a természeti, emberi, tárgyi környezethez.

A külső világ tevékeny megismerésére nevelés során kialakulnak a gyermekben a kulturált élet szokásai, az elfogadott viselkedési formák, az érzelmi és erkölcsi viszonyok. A környezet minél átfogóbb megismertetése által közvetítjük a gyermekek felé az egyetemes, a nemzeti kultúra értékeit, hagyományait, az adott tájra-helységekre jellemző néphagyományokat is.

Nagy az óvodapedagógusok felelőssége. Mint a közösségi nevelés első színtere – kivéve a bölcsődébe jártakat –, a gyermeket már az óvodában meg kell tanítani arra, miként lehet harmóniában élni a természettel. Ha ezt biztosítjuk számukra, csak akkor várhatjuk el, hogy később felnőttként is szeressék és védjék a természetet. Célunk, olyan gyermekek nevelése, akik ismerik, szeretik és védik a természetet. Igyekszünk megalapozni, azt a tudatot, hogy bár még kicsik, de már ők is tehetnek és kell is tenniük valamit a természet védelmébe.

Az óvodai nevelésben e téren is tiszteletben kell tartanunk a családi nevelést, hiszen a családok életvitele, mindennapjai határozzák meg elsősorban a gyermek attitűdjeit, szokásait, kommunikatív képességeit.

De az óvodai élet – melyben meghatározó az óvónő személyisége – példát mutathat és adhat szülőknek, gyermekek egyaránt. A környezetbarát óvodai szemlélet megteremtése és láttatása nagymértékben elősegíti a családok környezetbarát életvitelének, szemléletének alakítását.

Természet közeli életünk, a 4 magyar őselem - levegő, tűz, víz, föld - és az évszakok témaköreikhez kapcsolódva igyekszünk megismerteti a gyerekekkel elméletben és gyakorlatban a környezeti kultúra alapjait, óvodai és természetes – erdei, mezei – környezetben egyaránt. A 3-7 éves gyermekek fejlettségi szintjéhez alakítva megfigyelésekkel, vizsgálódásokkal, tapasztaltatással, tapasztalással és egyéb tevékenységekkel – mondókázás, éneklés, ábrázolás, mozgás, játék stb. – élményszerűen dolgozzuk fel a témákat. Sétáink, kirándulásaink során folyamatosan megfigyeljük és megbeszéljük a természet változásait, a természethez való odafordulás helyes megnyilvánulásait, az emberi tolerancia fontosságát a környezete felé.

Csoportszobai környezetben, beszélgető körök keretein belül lehetőséget adunk a benti, nyugodt beszélgetésekre, az élmények feldolgozására, játékokra, mesékre a környezet titkairól, ezzel segítve a tapasztalatok feldolgozását. Az óvodás gyermeket minden tevékenységbe be lehet vonni játékosan, a mesék világán keresztül. A természet érdekességei mesében elmondva még jobban felkeltik a gyermek érdeklődését.

Mindezek mellett még sok természettel foglalkozó könyvvel, ismeretterjesztő folyóirattal, kiadvánnyal, játékeszközzel vesszük körül őket, hogy felkeltsük érdeklődésüket helyes életszemléletük kialakításához, formálásához.

Csoportunkban a fontos dolgokról együtt hozunk szabályokat. Erdei illemszabályt is alkottunk, melyet minden erdőjárásunk előtt közösen felelevenítünk.

Rozmaring csoport - erdei illemszabály

- ☺ Szeresd az erdőt és annak lakóit!
- ☺ Hangoskodásoddal, ne zavarj meg azok nyugalma!
- ☺ Ne okozz kárt az erdőben, ne tépj és ne törj le semmit!
- ☺ Csak azt gyűjtsd össze, ami már letört vagy lehullott!
- ☺ Vigyázz a kicsi hajtásokra, csemetékre, fákra, mert azokból nővekszik majd egy új erdő
- ☺ A rovarokat se vidd haza, mert nem élnek túl!
- ☺ Ha észreveszed, hogy mások nem illendően viselkednek, figyelmeztess őket a helyes magatartásra!

Csoportunkban a néphagyományok átörökítésére és azok gyermeki szinten való megjelenítésére is nagy hangsúlyt fektetünk. Mivel a népi kultúrávilág nagymértékben összefonódott a természettel, a természetben lezajló változások megfigyelésével, ezért a környezeti nevelést is igyekeztünk a népi hiedelmek, jóslások és megfigyelt változások alapján megközelíteni. Ezen szempontok összességének figyelembevételével összesítő táblázat formájában igyekszem bemutatni a csoport életében történeteket a környezeti és természetvédelmi nevelés terén az előző hónapok tekintetében. / Kompetencia tématervjavaslatokat zölddel jelöltem./

➤ Évszakonkénti környezeti nevelés, erdőjárással - Őszi, téli hónapok

SZEPTEMBER

- ☺ Közvetlen környezetünk, játszóhelyünk megfigyelése, rendbetétele
- ☺ Csoportunk részvétele az őszi udvari takarításban /levélgyűjtés, kiskertünk gondozása/
- ☺ Rovarok megfigyelése /katicabogár, hangya, méh/
- ☺ Az időjárás elemeinek változása, hatása környezetünkre /pl. öltözködésünkre/, az évszakra jellemző jegyek alakulása, a színek és fények megfigyelése /esztétikája, szépsége/
- ☺ "a mi diófánk" folyamatos megfigyelése: diógyűjtés, sárga színben pompáznak már a levelek

	Néphagyomány, megfigyelés	Végzett tevékenység
5. Lőrinc nap	a fás növények ettől a naptól megállnak a növekedésben	Közös sétát tettünk az udvaron, megfigyeltünk az udvar növényzetét, a gesztenyefa, diófa, császárfű, hársfa, cseresznyefa, orgonabokor segítségével behatároltuk csoportunk játszóhelyét az udvaron. Közben megbeszéltük, hogy leveleik, termésük, kérgük alapján lehet jól azonosítani a növényeket. Az ehető terményeket /dió, mogyoró/ is megnéztük, de elsétáltunk a hóbogyó bokorhoz és a tujákhoz is, amikkel kapcsolatban megbeszéltük, hogy szigorúan tilos szájba venni és megenni.
8. Kisasszony napja	fecskenhajtó nap, ettől a naptól kezdenek gyülekezni a vándormadarak, a dióverés kezdőnapja	Megkezdünk a vándormadarak gyülekezésének megfigyelését, villanydrótokon, magasabb fákon stb. Diógyűjtésbe kezdtünk.
29. Mihály nap	megszakad a fű gyökere, megszűnik a mézelés, a halak a víz fenekére húzódnak. Séta az Ojtóczi fasorra, gyönyörködés és „rozmaringos táborhely” keresés, ahova ezentúl évszakonkénti erdőjárásaink során kilátogatunk.	Méheket, darazsakat, katicabogarakat kerestünk, de a kellemes őszi napsütésben még vidáman röpködtek.
29. SZÜRETEL A ROZMARING CSOPORT		
		Az egyik nagypapa BARTÁK FERENC meghívására szüretelni indultunk a <u>Balfi-dombságba</u> . Az Új-hegyen kosarakba, vödörökbe gyűjtöttük a szőlőt, élveztük a gyönyörű őszi időjárást. Szikrázó napsütésben, a tarkára sárgult levelek között megfigyeltük a katicabogarak mozgását.

30. PRÉSELTÜNK

Az óvoda udvarán kipréseltük a szőlőt, a finom mustot üvegekbe palackoztuk és szüreti kóstolót vittünk társ csoportunknak.

Másnap szüreti mulatságot rendeztünk.

OKTÓBER – TŰZ

- ☺ Sétáink során közvetlen környezetünk megfigyelése
- ☺ A természet változásainak megfigyelése, a növény és állatvilágban történő változások, alkalmazkodásuk, viselkedésük megbeszélése
- ☺ Az ÁLLATOK világnapja alkalmából beszélgetünk az állatvédelemről és a felelős állatgondozásról
- ☺ Gyülekező, költöző madarak megfigyelése
- ☺ "a mi diófánk" folyamatos megfigyelése: hullanak a megsárgult levelek, levéleső
- ☺ A Nap tüze, annak éltető ereje - Az ősz színeinek, fényeinek megfigyelése erdőjárás során
- ☺ A Nap melege, a napfény érelő hatása - gyümölcsaszalás
- ☺ A Nap melege, a napfény éltető hatása - Őszi termények gyűjtése /gesztenye, makk, levelek stb./ és felhasználása barkácsolásaink során
- ☺ A tűz, mint energiaforrás – főzési szokások régen és ma – almakompót készítése
- ☺ Növények és a tűz - Gereblyezés, levélhordás, égetés, ásás, virágládáink rendbetétele

	Néphagyomány, megfigyelés	Végzett tevékenység
2.	első lombhullató nap	Megkezdjük az udvari őszi munkákat, fűseprűvel, gereblyével, talicskával gyűjtöttük a lehullott leveleket.
6. KIRÁLY ANGÉLA anyuka látogatása és diáképes vetítés a KÖLTÖZŐ MADARAKRÓL		Beszélgetés a költöző madarokról, miért, hova, merre, meddig stb. Vonulásukat térkép segítségével is követtük. Madárhangok hallgatása.
10. Ferenc nap	őszi vetések első napja	
10. Az ÁLLATOK világnapja		Csoportunkban vendégeskedtek gyermekeink házi kedvencei: Lilike – tengeri malaca, Imike – hörcsőge, Barni – nyuszija.
13. NAGYCSOPORTOSOK-ERDEI KIRÁNDULÁS Erdei illemszabályunk felelevenítése után kirándulni indultunk.		GÖNDÖCS RÓBERT erdész vezetésével a <u>Tacsi árokba</u> kirándultunk. Útközben megálltunk a Szalamandra tónál és a Faber réten. Gyönyörködtünk az őszi erdő színeiben, illatában. Megfigyeltük a levelek színét, a víz őszi élővilágát. Gyűjtöttünk színes faleveleket, szelídgesztenyét, terményeket, ágakat. Meghallgattuk az erdő hangjait, a madár-csicsergést, a fák suhogását, az avar zörgését stb. Az erdőben összegyűjtött leveleket az óvodában határoztuk meg.
 		 Élményeinket gyönyörű alkotások egész sora mesélte el szülőknak, érdeklődőknek a faliújságon

15. Teréz napja	szüretkezdő nap	Szüreti élmények felelevenítése, beszélgetés. Gyümölcsaszalás
16. Gál napja	halászat befejező napja, ettől a naptól érik a makk 	Séta a Botanikus kertbe. Őszi termények, levelek, ágak gyűjtése.
18. Lukács nap	gesztenyeszüret kezdőnapja	Szelidgesztenye sütése, főzése. Vadgesztenye manók készítése.
28. Simon, Júdás napja	télkezdő nap 	Almakompótot főztünk.
31. Farkas nap	faültetés legkedvezőbb napja	Kiskertünkbe elültettük azokat a kicsírázott makkokat, amiket az erdei kiránduláson gyűjtöttünk.

NOVEMBER – TŰZ

- ☺ Az időjárás elemeinek változása, hatása környezetünkre /öltözködésünkre/, az évszakra jellemző jegyek alakulása, a színek és fények megfigyelése /esztétikája, szépsége/
- ☺ Kukoricamorzsolás, morzsolás közben mesemondás
- ☺ Az állatok életének alakulása az évszakok /időjárás/ változásainak következtében
- ☺ Az emberi gondoskodás fontosságát az állatok életében /etetés és gondozás/
- ☺ Madáretetési előkészületek
- ☺ A szél erőssége, hangja, a kifejezések sokfélesége
- ☺ "a mi diófánk" folyamatos megfigyelése: az utolsó elsárgult levél is lepergett
- ☺ A Nap melege, a napfény éltető hatása - Őszi terményekből /tök, kukoricacsuhé és torzs/ báb készítése
- ☺ Növények és a tűz - A tűz az ember barátja – Tűzgyújtás: melegsünk
- ☺ A Nap, mint energiaforrás - Napszakok változásainak megfigyelése
- ☺ A tűz, mint energiaforrás – Csipkebogyó és hársfatea készítése forralással - Sütőtök sütés
- ☺ A tűz, mint energiaforrás – világosság, fény szerepe az ember életében régen és ma, gyertyagyújtás, petróleumlámpa, elemlámpa, villamos hálózat, szolár lámpa, napenergia hasznosítása
- ☺ A tűz, mint veszélyforrás – Tűzgyújtás – Látogatás a Tűzoltóságon

	Néphagyomány, megfigyelés	Végzett tevékenység
1.	nyugovóra fordul a természet	
3. Hubertusz napja	a vadászok védőszentjének napja	Beszélgetés a vadászról, vadászatról, a fegyverekről. A vadász jellemvonásairól.
6. ROZMARING CSOPORT KIRÁNDULÁSA HARKÁRA 		 Harkára kirándultunk, ahol háziállatokkal, juhokkal, az állattartás módjával ismerkedtünk meg. Ott a helyszínen beszélgettünk többek között az állatok és természetes környezet szeretetéről, védelméről és még az állattartás közben keletkezett trágya hasznosításáról, annak növényekre gyakorolt jótékony, hatásáról is. Csipkebogyót gyűjtöttünk. E kirándulás is nagy élményt jelentett kicsinek, nagynak egyaránt.

11. Márton nap	számadó juhászok napja	Tűzgyújtás
20.		Kukoricát fosztottunk és morzsoltunk
		Madáretetési előkészületek. Kipucoltuk a csoport madáretetőjét és kihelyeztük a csoportszoba ablakából jól látható diófa ágára. Madáreleséget vásároltuk a mezőgazdasági boltban és tőpörtyűből, sajtból, almából mi is készítettünk madárcsemege fűzért. Fotók segítségével megismerkedtünk a nálunk telelő kismadarakkal.
25. Katalin nap	Karácsonyig hajatott ág, párválasztó szerep	Gyümölcsfaágat tettünk vízbe és figyelni kezdtük, hogy kezd rügvet bontani.
26.	Látogatás a Tűzoltóságon 	

DECEMBER - TŰZ

- ☺ Időjárás változásainak figyelemmel kísérése
- ☺ Madáretetés, madáresésgről való gondoskodás
- ☺ Hóöprés, lapátolás
- ☺ "a mi diófánk" folyamatos megfigyelése: kopasz lombkorona
- ☺ A Nap tüze, annak éltető ereje – szobanövényeink gondozása, Luca napi búza ültetése
- ☺ A Nap melege, a napfény éltető hatása –a tűz az ember barátja - napsütés okozta hangulatváltozások
- ☺ A Nap, mint energiaforrás – a napsütés hatása az emberek egészségére
- ☺ A tűz, mint energiaforrás – gyertyagyújtás – méhviasz gyertya készítése - Teát főzünk gyógynövényekből – ki, mi mellett melegszik otthon, fűtési szokások régen és ma
- ☺ A tűz, mint veszélyforrás – gyertyagyújtás
- ☺ A tűz és a víz kapcsolata - Víz, fény, meleg jelentősége a növények fejlődésében

	Néphagyomány, megfigyelés	Végzett tevékenység
4. Borbála napja	Borbála ág – karácsonyig kihajtott ág, közeli esküvőt jósl	Gyümölcsfaágat tettünk vízbe és figyelni kezdtük, hogy kezd rügyet bontani.
6. Miklós napja	halászek védőszentje	Beszélgetés a téli időjárás és a vizek élővilágának téli jellemzőiről.
7. Ambrus napja	méhészek, mézeskalácsosok védőszentje	Mézkóstolás, beszélgetés a méhész munkájáról, mézeskalács sütése az adventi vásárra, karácsonyi asztalra. Méhviasz gyertya készítése.
13. Luca napja	Búzaültetés 	A mag földbe kerüléséhez, kicsírázásához, növekedéséhez szükséges feltételek megteremtése, megbeszélése. Fejlődésének figyelemmel kísérése, gondozása.
18. Óvodai Karácsony napja		A Luca búza, a kihajtott, rügyezett gyümölcsfaágak megfigyelése, a hozzájuk kapcsolódó népi hiedelmek elmesélése.

➤ Projekthét - Téli madárvédelem gyermekszemmel

Óvodánk udvarán ebben az évben is folyamatosan gondoskodunk madaraink téli etetéséről. Intézményünk már 2003-ban csatlakozott a „Madárbarát óvoda” mozgalomhoz, melynek felkínált lehetőségeivel tovább szeretnénk bővíteni ismereteinket is.

A projektünk három célt szolgál:

- madárvédelem
- gyönyörködtetés /lelki és szellemi felfrissülés/
- és a nevelés.

Időtartama:

- tágabb értelemben: novembertől – márciusig
- szűkebb értelemben – Projekthét : január hónap 3. hete

Szükséges erőforrások:

- *tárgyi feltételek:*
szakirodalmak, madaras ismeretterjesztő könyvek,
képfestő kirándulós kiskendő,
közös hátizsákban: nagyítók, bogármegfigyelők
ábrázoláshoz: papír és rajz eszközök,
közlekedéshez helyi járatos autóbusz igénybevétele
- *személyi feltétel:*
Rozmaring csoport apraja - nagyja,
segítő szülők,
óvodapedagógus hallgatók,
segítő felnőttek
- *anyagi erőforrás:*
Saját forrás – csoport, óvoda, szülői támogatás
Pályázati forrás – autóbusz költség,
megfigyelő eszközök beszerzése

A tél számunkra, emberek számára is nagy kihívás, de igazi erőpróbát a növény, de legfőképpen az állatvilágnak jelent. Az igazi tél beállta nem nyújt megfelelő életteret számukra az emberi tevékenység által jelentős részben átalakított környezetben, így nekünk kell segíteni abban, hogy túléljék a hideg napokat. Az itt telelő és téli álmot nem alvó állatoknak sok viszontagságot kell elviselniük: sújtja őket a kevés táplálék, a hideg, a hó, az ónos eső, és a bűvőhely hiánya. Ezek közül a legfontosabb probléma az élelem hiánya. A közhiedelemmel ellentétben ugyanis a nálunk honos állatok az alacsony hőmérsékletet jól tűrik, amíg elegendő táplálék áll rendelkezésükre, ezért nagyon fontos a téli etetés. Akiken, mi civil emberek is képesek vagyunk segíteni azok a madarak.

Kevés ember tudja közömbösen szemlélni a fagyos, téli napokon eleséget keresgélő madarakat. A kemény hideg és a hótakaró akadályozza őket abban, hogy megfelelő mennyiségű ételmet találjanak maguknak. Az eleség folyamatos biztosításával segíthetünk rajtuk a legtöbbet. A madarakat etető ember mellett, hogy gyönyörködik szárnyas látogatói látványában és jóleső érzéssel figyeli táplálkozásukat, egy nagyszerű emberi tulajdonságról is számot ad: önzés nélkül segít.

Egy nyüzsgő madáretető látványa gyereket és felnőttet egyaránt elbűvöl. Nincs is kedvesebb látvány, mint amikor az ember télen – a jól fűtött csoportszobából – kitekintve a havas udvarra, ott látja a madarakat csipegetni, repdesni. Mozgalmassá, élővé teszik a téli álmát alvó tájat.

A gyermekekhez érzelmeiken keresztül vezet az út. A madarakat csodálkozva figyelő, kérdező óvodásnál motiváltabb partnert keresve sem találhat a pedagógus. Egy kis mesén keresztül elbeszélve a szegény kismadárka keserves életét a téli hónapokban, máris megnyertük a madáretetés híveinek őket. Nem fogják hát elfelejteni, hogy télen mennyire rászorulnak kis barátaink a segítségünkre.

A fagyok beállta után /november vége, december eleje/ el kell kezdeni az etetésüket, és amíg tart a hideg idő /február végéig/, folyamatosan eleséget kell rakni a madáretetőbe. Enyhe időben kevesebbet, nagy hidegekben többet. A táplálék fogyását érdemes folyamatosan figyelemmel kísérni, feljegyezni, megfigyelni, hogy milyen időjárású napokon mennyi eleség fogyott.

A legnehezebb feladatot a megfelelő hely kiválasztása jelentette. Sok mindent kellett fontolóra vennünk, mert mindenki mást gondolt:

- ha az épülettől távol rakjuk, nem fogjuk látni kik a látogatói,
- ha túl közel, majd nem mernek közel repülni a kismadarak.

Két választásunk maradt hát, a diófa és a nagy lucfenyő az ablak előtt. De!

- ha a fenyőfa egy magasabb ágára akasztjuk, a sok ágtól majd nem látunk semmit, viszont jó lesz búvóhelynek is
- ha a diófára akasztjuk, csemegézhetnek a fán maradt dióból és mindig szem előtt lesznek
- ha jó magasra, a félősebb madarak is odarepülnek, csak nem látjuk őket
- ha túl alacsonyra, a szomszéd macskája el is kaphat közülük egyet-egyet
- ha letesszük a földre, mi gyerekek is szórhatnánk bele magot, viszont csak a bátor kismadár merne a földre leszállni eleségért, ami sok veszélyt rejt magában.

Meghallgatva mindenkit és mindent közösen döntöttünk:

A rozsmaring csoport madáretetője – oda kerül, ahol ez idáig minden évben is volt – a csoportszoba előtt álló, ablakból jól látható diófa alsó ágára. Igaz, így csak a felnőttek érik majd el, de a kismadaraknak ez a biztonságos magasság. A csoportszoba ablakából viszont mindent jól láthatunk, ami az etető és környékén zajlik. Az etető kihelyezése után elbeszélgettünk a gyermekekkel, kinek hol, miben lenne alkalmunk arra, hogy éhez, fázó kismadarakat etessen.

A **Színes ötletek sorozat "Madáretetők" füzet**e segítségével többféle etetőt sikerült megmutatni a gyerekeknek.

A dúcetető, nagyméretű, esztétikus megjelenésű. Főleg parkokban, nagyobb kertekben használják. Lehet teljesen vagy csak részben nyitott, üvegezett oldalú, oldalról vagy alulról megközelíthető. Zárt változata jól véd az időjárási tényezők ellen. Szélvédett helyre, megfelelő magasságú oszlopra kell szerelni. A verebek üvegezett típusát nem kedvelik, így a ritkább, „kevésbé élelmes” fajok elől nem szedik fel a magot.

A függő etető, olyan, mint a miénk, bárhova kifüggeszthető. A madáreséget egy fedett, tetővel ellátott felfüggesztett tálcára kell tenni. A macskák nehezen közelítik meg, ezért sok ilyen etetőt lehet látni mindenfelé. Mivel a felfüggesztés miatt himbálózik, a verebek csak ritkán merészkednek bele.

Az ablaketető a lakótelepi, vagy kerttel, udvarral nem rendelkező házakhoz a legalkalmasabb. A biztonságos felerősítés után, egészen közelről lehet etetni és megfigyelni az éhes madarakat.

Az önetető, nyaralókhoz, hétvégi házakhoz, távoli erdőrészekbe a legalkalmasabb. Egyszerre több kg-nyi maggal lehet feltölteni és akár több hétre is elegendő eleséget biztosít az etetőre járó madarak számára. Az önetető nyílás pontos méretezése nagyon fontos, nehogy idő előtt kicsorogjon az eleség a V alakú tartályból.

Az etetőátor leginkább olyan helyekre való, ahol biztos nem leselkedik macska az etetőhöz járó madarakra. Kis sátorforma földre helyezésével és rögzítésével, alája eleség szórásával, már készen is van. Főleg pintyek, zöldikék, vadgerlék, verebek látogatják.

Megbeszéltük, akinek nincs otthon etetője, az is etetheti a kismadarakat. Az ablakpárkányra kitett régi tálca vagy tepsi is kiválóan alkalmas arra, hogy beleszórjuk az etetésre szánt eleséget. De

barkácsolhatunk, olyan dolgokból is, amik már nem alkalmasak semmire. Lehet, műanyag flakonból, konzervdobozból, kinőtt gumicsizmából, lopótökből, nádból, deszkából stb.

Madáretetési kisokost is összeállítottunk:

- ☺ az ősz végétől kis eleségszettekkel kell kezdeni az etetőhöz szoktatást
- ☺ az etetőt mindig tisztán kell tartani
- ☺ a rendszeres etetést a fagyok beállta után kell elkezdni, és amíg tart a hideg idő, folyamatosan etetni kell
- ☺ jó, ha reggel is etetünk – hogy gyorsan pótolni tudják az éjszaka elszenvedett energiavesztést - és a sötétedés beállta előtt pár órával is – hogy a madarak a hideg éjszaka beállta előtt még egyszer jól tudjanak lakni
- ☺ mivel a madaraknak nincs „kályhájuk” ezért a testüket használják melegítésre, hogy ne fázzanak ezért naponta legalább annyi táplálékot – fűtőanyagot - kell megenniük, mint a saját testük súlya
- ☺ sós szalonnát és töpörtyűt kirakva, ártunk a madaraknak, mert hamar megszomjaznak és nem találhatnak a hideg időben innivalót
- ☺ innivalóról is gondoskodni kell
- ☺ a tavaszi idő beálltával, nem szabad már etetni, mert a kismadár elkényelmesedik, a kártékony rovarok meg elszaporodnak a kertünkben. Fiókái etetésére is a megszokott etetőhelyről hordaná a magot, de a kismadarak még nem tudják emészteni a magokat, emiatt el is pusztulhatnak.

Az előkészületi munkálatok után **megkezdhattuk az etetést**. Faliújságunkon kértük a szülőket, hogy zöldség, gyümölcs maradékokkal, etetésre alkalmas magokkal segítsék óvodai madáretetésünket. A csoporttal a soproni Vásárcsarnokban lévő Mezőgazdasági boltba sétáltunk, ahol vegyes magokból álló madáreleséget, cinkegolyót vásároltunk. Vettünk még gyümölcs tárolására használt műanyag zsákot is. Az ezt követő napokban, madárkalácsot készítettünk zsírból és magokból, megdermedés után a szétdarabolt műanyag hálóra kötöttük.

Készen álltunk a téli etetésre.

Az eleséget beszártuk az etetőbe, kifüggesztettük István bácsi segítségével a diófára. Oldaláról lelógattuk a hálóra kötött madárkalácsokat. Több napraforgótányért is gyűjtöttem a nyáron, hát azokból is kötöttünk fel egyet. A morzsoltunk és daráltunk kukoricát.

Decemberben már a szülők is folyamatosan hozták és küldték az eleséget. A kapott gyümölcs és zöldség darabkákat felfűztük, napraforgó és egyéb etetésre alkalmas magokkal kis házikónk készletét töltöttük újra. Az egyik apuka, **NÉMETH ZOLTÁN** nagy fiaival – akik szintén a mi óvodánkba jártak – barkácsolt is nekünk. Az egyik hétvégén cinkegolyó és madárkalács kihelyezésére alkalmas etetővel lepelt meg bennünket

Folyamatosan figyelemmel kísértük etetőnk környékét és István bácsi segítségével gondoskodtunk a magok pótlásáról. A karácsonyi szünetig nem kellett naponta pótolni. Csak kevés éhes kismadár járt az etetőnkbe, a többiek bizonyára még máshol, fűben, fában, talajon, gyümölcs és zöldséges kertekben keresgéltek ételmet maguknak.

Az igazi hideg és téli időjárás **januárral** érkezett meg. A mi etetőnk környékén is egyre több kismadár jelent meg. Hogy kik és mit szerettek volna találni az etetőnkben, azzal még nem voltunk eleinte tisztában. Sok kérdés érkezett a gyermekek részéről. A hallgatói vizsgaidőszak miatti kötöttségek nélküli óvodai élet, lehetővé tette számunkra, hogy a tervezett heti témák közé újra bekerüljön a téli madárvédelem. E szerint átgondoltuk és átdolgoztuk életünket.

JANUÁR - VÍZ

- ☺ Időjárás változásai, hatása emberekre, állatokra, növényekre
- ☺ A nappalok rövidülnek, majd újból hosszabbodnak
- ☺ A szél erőssége, hangja, a kifejezések sokfélesége
- ☺ Hógolyózás, szánkózás, csúszkálás, hóember készítése
- ☺ Hófestés, jégfestés (növényi eredetű nem vegyszeres festékekkel)
- ☺ A téli közlekedés veszélyei, fokozott óvatosság /csúszós út, siető gyalogosok/
- ☺ Madáretetés, madáreségről való gondoskodás
- ☺ Hószöprés, lapátolás
- ☺ Teafőzés az általunk gyűjtött gyógynövényekből
- ☺ "a mi diófánk" folyamatos megfigyelése: vidám madárcsicsergés a kopasz ágakon
- ☺ **Téli csapadékfajták - Jeget, zúzmarát készítünk, megfigyelés, összehasonlítás**
- ☺ **A víz halmazállapotai**
- ☺ **A víz és az ember kapcsolata - A víz az élet egyik lételeme**
- ☺ **Nyomkövetés**
- ☺ **Téli „havas” játékok, sportok**

	Néphagyomány, megfigyelés	Végzett tevékenység
6. Vízkereszt	Karácsonyi ünnepkör zárónapja, ettől a naptól számítjuk a farsang kezdetét	Karácsonyfaszedés
12. Látogatóban járt nálunk KIRÁLY ANGÉLA anyuka		
14. ROZMARING CSOPORT látogatása az egyetem VADGAZDÁLKODÁSI és GERINCES ÁLLATTANI INTÉZETÉNEK épületébe, a vadászati gyűjtemény megtekintése. Tárlatvezető apukánk KIRÁLY GERGELY és kollégája LÁSZLÓ RICHÁRD .		Közelről szemügyre vehettük az állatokat, madarakat, lábnyomaikat, ürüléküket. Igazán nagy élmény volt ez kicsinek és nagynak egyaránt. /Sajnos, fotókat készíteni nem tudtunk, lemerültek az elemek./
		A téli nagy hidegre való tekintettel még több madáreséget és madáretetőt helyeztünk el a csoportszobánk előtt. Kitaláltuk, hogyan készíthetünk etető sátrat – a régi babaház tetejéből - a földről eszegető madárkák számára.

A szülők faliújságunkon keresztül újból ösztönöztük a madáretetés fontosságára, eleség gyűjtésére.

16. Madárgyűrés az óvodában.

Madarászaink: KIRÁLY ANGÉLA és KIRÁLY GERGELY

Barnabás szülei madárhálót feszítettek ki az udvaron. A befogott madarakat meggyűrtük, aztán újukra engedték őket.

18. Piroska napja

Időjárás megfigyelése

19. ROZMARING CSOPORT ERDEI KIRÁNDULÁSA

Erdei kalauzunk: régi kedves ismerősünk, **GÖNDÖCS RÓBERT**, a Tanulmányi Erdőgazdaság erdésze.
Erdei illemszabályok felelevenítése.

Vendégségbe hívtuk csoportunk kiscsoportos gyermekeinek szüleit.

Segítségükkel madáreleségeket készítettünk:

  	- diótörés - műanyag flakonok magokkal való feltöltése: napraforgó, köles, - tobozos madárkalács készítése - almából, sajtból, töpörtyűből fűzér fűzése. GÖNDÖCS RÓBERT erdész vezetésével a <u>Soproni park erdőbe</u> kirándultunk. Velünk jöttek a kiscsoportos szülők is. Az Ojtóczi fasoron szerzett élményeinket gyönyörű alkotások egész sora mesélte el azoknak a szülőknek, érdeklődőknek a faliújságon, akik ezen a téli sétán nem lehettek velünk.
20. Fábíán és Sebestyén napja 	Első tavaszébresztő nap, a fák elkezdik szívni a nedvességet a földből. Sebestyén a nyilasok, puskások védőszentje Vendégségbe hívtuk a középső csoportos gyermekek szüleit és velük együtt benti etetőt készítettünk.
21.	Eldramatizáltuk Móra Ferenc: Csókai csóka c. meséjét. Vendégségbe hívtuk a nagycsoportos gyermekek szüleit. Matematikai foglalkozás keretében madaras ablakdísz készítettünk.

		
22. Vince napja	Szőlősgazdák védőszentje: „Ha megcsordul Vince tele lesz a pince”.	Időjárás megfigyelés
25. Pál napja	Téli hideg enyhülése, „pálfordulás”.	Időjárás megfigyelés

Élményszerű, tartalmas volt a hónap témájának feldolgozása. Sok tapasztalatot és ismeretet szereztünk. Csoportunk helyiségeit igyekeztünk a témához kapcsolódó munkáinkkal, egy fotókból álló madárkiállítással, természettudományos könyvekkel díszíteni. Játékainkban, foglalkozásainkban, komplexen igyekeztünk feldolgozni a hazánkban telelő madarak életét és védelmét.

Én, mint falun élő, és mint természetet szerető és járó óvodapedagógus is sok ismerettel rendelkeztem e témában. Mégis az óvoda és a család kapcsolattartását, az együtt nevelés fontosságát erősítve, és nem utolsósorban az egymástól való tanulás lehetőségét, hangsúlyozva és kihasználva igyekeztem minél több szülőt bevonni az ismeretek átadásába. Ezáltal érdekesebb, mozgalmasabb és sokszínűbb lett témafeldolgozásunk. A következőkben szeretnék beszámolni azokról a fontosabb eseményekről, megmozdulásokról, azokról a szülőkről és segítőkőről, akik tudásukkal és segítőkészségükkel segítettek az élményszerű feldolgozásban.

Az egyik reggel Barnabás anyukája érkezett hozzánk. **Király Angélától** nagyon sok okos dolgot hallottunk.

Az ablak előtt állva, együtt vártuk és figyeltük a reggelizni érkező kismadarakat. Érkezésük után, mesélt nekünk a kis növényekről.

Házi veréb volt az első, csapatostul érkezett.

Közismert városi madarunk, minden életfeltételét megtalálja az ember közelében. Főleg magvakkal táplálkozik, ezért is jár hozzánk szívesen. A nemek könnyen megkülönböztethetőek, a hím fejteteje szürke és széles fekete torokfoltja van, amely az öregebb egyedeknél egészen a begyre is kiterjed. Alsóteste piszkosszürke, felsőteste sötétbarna, csíkos mintázattal. Farktollai sötétbarnák. Szeme barna, csőre fekete, de télen szürke, s csak a hegye sötétszínű, lába sárgásbarna. A tojók sokkal egyszerűbb kinézetűek, hiányzik a szürke sapka és a fekete torok, de egy, határozott vastag, világos szemsávjuk van.

Aztán **cinkék** érkeztek.

A cinkék elmaradhatatlan téli vendégeink az etetőkön. A cinegék, a verebeknél valamivel kisebb termetű, örökké mozgó, mindig serénykedő, kicsiny, de erős csőrű, állandóan csevegő, aranyos kis jószágok erdeink, kertjeink leggyakoribb vendégei, lakói a verebek után. Leggyakoribb a **széncinege**, a mi etetőnkbe is ő jár, meg is ismeri már minden rozmaring csoportos óvódás. Fejét és nyakát csillogó fekete tollazat borítja, sárga hasán végighúzódnó fekete sáv van, a fiúknak széles, egészen a

lábukig húzódó, a lányoknak keskenyebb, rövidebb. Háta olajzöld, szárnya és farka kékesszürke. Fején kétoldalt nagy fehér folt válik ki a fekete alpból, a szem környékén fekete csikkal.

A cinegék közül még rendszeresen a **kék cinege** látható az etetőkön. Könnyű megismerni, mert ilyen szép, fehér szegélyű élénk kék színű sapkával, mint amilyen neki van, egyetlen más, nálunk élő madárfaj sem dicsekedhet. A fehér pofáját fekete szemcsík választja ketté. Háta zöldes, farka szürkés-kék. Az egész alsóteste kénsárga.

A **barátcinege**, a **fenyvescinege** és itt Sopronban a **búbos cinege** is ritkán, de megjelenhet az etetőkön. Ők kevésbé látványos, barna madarak, az első kettő fekete csuklyával, melyről a barátcinege a nevét is kapta, a búbos cinege pedig a feje tetején égnek álló tollainak köszönheti nevét. Ezt a három ritkább fajt csak képen láttuk.

A cinege rendkívül élénk, kíváncsi és bátor madár. Szünet nélkül hol itt, hol ott akaszkodik rá az ág végére, vagy a gally végén függeszkedve himbálózik, kutat a fakérgék repedéseiben, kúp alakú csőrével harkálymódra a fákat kopácsolja. Bár roppant kíváncsi és minden oldalról alaposan megvizsgál mindent, ami útjába kerül, mégis sohasem feledkezik meg az óvatosságról. Minden mozdulatában, egész tevékenységében megnyilvánul okossága.

Táplálkozásuk alapján a cinegék a leghasznosabb madaraink, védettek is. Tavasztól őszig rovarokkal, petékkel, bábokkal, hernyókkal táplálkoznak. A felnövekvő népes családot is rovarokkal táplálják. Ősszel és télen a káros áttelelő rovarok, bábok mellett főként gyommagvakból, galagonyából, berkenye magvaiból álló növényi táplálékot fogyasztanak. A ház körül szívesen veszik az etetést, olajos magvakat, nyers szalonnát fogyasztanak szívesen.

Érdekes megfigyelni az etetőre járó madarak viselkedését. A cinege odaröppen, felvesz egy magot majd tovaszáll vele. Nem megy messzire, az egyik közeli fa ágain kibontja, és ott eszi meg. Ezután visszajön a következőért. Kimondottan illedelmes madarak, gyakran egy tucatnyi is sorban áll az etetőhöz közeli ágakon, de mindig csak egy repül be az etetőbe. Szépen egymás után, mindenki sorra kerül.

Míg a 3 cinke csipegette felváltva a madáretetőből a magokat, az etető alá gerlék szálltak le. A **balkáni gerle** a városokban nagyon elterjedt madárfaj, épületek, lakóházak közelében verődik népes csapatokba. Kedves, de nem védett madár. Szürkés homokszínű, vöröses mintázatú. Magyarországra délről települt be, de most már olyan sok van belőlük, hogy az ember azt hiszi ők az őshonos galambjaink. A balkáni gerlék a nagyobb testű elvadult **házigalambok** népes csapatával együtt, szinte ellepi várost. Az igazi őshonos gerlénk a **vadgerle**, eredetileg is itt élt, de ritkábban mutatkozik a települések közelében, inkább a szántóföldeken, külterületeken élnek. Szemük pirosan szegélyezett, tollazatuk felül sötétebb, mint alul. A nyakuk mindkét oldalán fekete-fehér csíkozású minta található, a szárnyfedő tollaik feketés árnyalatúak, széles, rozsdavörös széllel. Mellük enyhén borvörös, a szárny és a test alsó része világosszürke. Farkuk hosszú és fekete, a végén keskeny, fehérén végződő. Etetőnkön csak balkáni gerlét láttunk, vadgerlét képen hozzánéztük, a városi galambokat pedig úgy emlegettük, mint a gerlék unokatestvéreit.

A **fekete rigó** kertjeink lakója, kiválóan alkalmazkodott az ember közeli élethez. Óvodánk udvarán is állandó lakók, több pár fészkel minden évben. Más évszakokban is, egész évben figyelemmel kísérhetjük életüket. Egyszer csak ezen a reggelen is megjelent. Tollazata koromfekete, csőre sárga. Egyszerre megismertük, hogy ő egy hím. A tojó ugyanis kicsit másabb, barnás fekete, álla fehéres, melle szennyes, homályos foltokkal. A mi jövevényünk, eleinte irigykedve nézte a faggyúgolyón hintázó cinegét, de nem merte és nem is tudja utánozni. Inkább felszedi a lepetyogott maradékot, csipegeti a Luca búza ültetésekor megmaradt búzát, alma és sárgarépa darabkákat a földről. Aztán gondolt egyet és berepült az etetőnkbe, talán napraforgó magra fáj a foga. Hosszú ideig csipegetett. Angi néni mesélte el nekünk, hogy a többi évszakban csigákat, bogarakat és azok lárváit, gilisztákat, vagyis mindenféle apró állatot eszik, de szereti a gyümölcsöt is, szívesen megdézsmálja a bokrok terméseit. Amikor fiókái vannak, főleg állati táplálékot fogyaszt, télen azonban beéri az olajos magvakkal,

elfogyasztja a gyümölcsfákon fennmaradt almát. Rá is jöttünk egyszerre, miért is szeretnek nálunk. Óvodánk udvarán nagyon sok berkenye, borostyán, csipkebogyó és mogoró bokor van, ami terített asztalt jelent számukra. Éneklésükkel meg is hálálják ezt.

A nagy hidegnek köszönhetően **pintyfélék** is megjelentek az etetőkön. Ők a cinkékkel ellentétben egyáltalán nem udvariasak. Csoportosan érkeznek, meglepik az etetőt, perlekednek, veszekednek a magokon, pedig van elég. Pintyféléket igazán egy nagy asztalon lehet jól etetni, ahová annyian leszállnak, ahányan elérnek, és úgy szedegetnek, mint a csibék a tyúkudvarban. Sajnos óvodánkban erre nincs lehetőség, be kell érniük az etetővel. A pintycsapat a környező fákon tanyázik, lassan közelebb jönnek. Majd a legbátrabb **zöldike** elfoglalja az etetőt. Veréb nagyságú madár, a hímek egész teste élénkzöld színű. A tojók egyszínű, halványabb zöldes-barnák, kicsit a veréb tojójára emlékeztetnek. A mi madarunk egy hím, élénk színű és sárga csík van a szárnyán. Csőre erős, magok kibontására való. Kiterjesztett szárnyakkal védi a „várát”, ha egy másik madár akar odaszállni, elzavarja. Mígnem egy nálánál is bátrabb zöldike, egy tojó, őt zavarja el. Azért a nagy perlekedés közepette szakítanak időt az evésre is. Nem egyesével elviszik, hanem ott az etetőben fogyasztják el a magvakat, minél többet, minél gyorsabban. Mindig csak egy néha két madár van az etetőben, többet nem engednek be, de mindig másik. Zajosan csatároznak, észre sem veszik, hogy a cinegék bebesurrannak mellettük, elcsennek egy-egy magot és felülnek vele a fára.

Angi néni szerint a két cinegefajjal, feketeigóval, balkáni gerlével és zöldikével elégedettek lehetünk. Persze jöhetett volna még a szép színes piros-sárga-fekete tarka tollú tengelic és az ugyancsak színes **erdei- és fenyőpinty** is a pintycsapat, de ahhoz igen nagy szerencse kellett volna.

Sajnos a **meggyvágó** sem érkezett meg, hiába álltunk még sokáig az ablakban, pedig ő ritkán ugyan, de néha a délelőtti folyamán meg szokott jelenni nálunk. Ezt a verébnél nagyobb termetű madarat, nemcsak vastag, robosztus csőréről - amellyel még a meggymagot is feltöri, innen kapta a nevét - hanem színes tolláról is megismerik már a nagyobbak. Feje nagy, nyaka rövid, termete tömzsi. Kékesfekete szárnyain fehér keresztzalag díszleg. Feje fahéjszínű, háta gesztenyebarna, testalja ibolyaszínű. Fekete torokfoltja van. Magevő madár, elsősorban kemény magvak, vadcseresznye-, galagonya-, juhar-, kökény-, kőris terméseit és rügyeit fogyasztja, de megeszi a hernyókat is. Télen elsősorban bogyókat, terméseket eszik, a mi etetőkbe biztosan napraforgómagért jár, mert azt is nagyon szereti.

Érdekes volt megtudni, hogy a látott madaraknak kotlófoltjuk is van, ami úgy működik, mint egy radiátor. A tojások költése közben a tojó, egyes fajoknál a hím, hasán kihullanak a tollak, a bőr összeráncosodik és azon a helyen több vér gyűlik össze. Így tudja melegíteni és kiköltetni tojásait. Aztán őszre megint kinőnek a tollai, nehogy megfázzon a téli hidegben.

Hosszan álltunk és figyeltünk még, de sajnos újabb madár nem érkezett. Játsszani kezdtünk és a nagyobbak közül sokan madaras könyvek nézegetésébe, rajzolásba kezdtek. Óvodai életünket a beszélgető körök nagyon meghatározzák. Ezen a napon a jól ismert és már sokat játszott „**Csókai csóka**” c. verses mese **eldramatizálása** után, Angi nénit a csókákról kérdeztük. Nagyon érdekes dolgokat mesélt nemcsak a kinézetéről, de belső tulajdonságairól is. Varjúféle madár, tollazata sötétszürke, feje teteje fekete, háta sötétebb szürke, tarkója világosabb, mintha kapucnija lenne. És gyönyörű világos szeme van, egészen világoskék, inkább fehér. Sík- és dombvidékeken, erdőkben, ember közelében, mindenhol szívesen él. A földön talált rovarokkal, férgekkel táplálkozik, néha gyümölcsöt, zsenge gabonát is fogyaszt. Férge, zajos madár, általában kisebb csapatokban tartózkodik, nevét minden bizonnyal "csacsogó" hangjáról kapta, mert állandóan éles és rövid "tyák"-szerű hangot hallat. A csóka szelídíthető, szereti a társaságot, szívesen fürdik sekély tócsákban. Ha földön mozog, ugrál, mint a veréb. Fészkelni odvas fákon, épületek üregeiben, beugróiban szeret. Az egyetemi kollégiumok tetején is fészkelnek. Őket gyakran látni a fűben szedegetni a vasúti átjáró melletti füves téren. Nagyon okos madár, mint rokonai a varjak és a holló is. Szeretnek játszani, minden

csókacsapatnak megvannak a maga külön játéka, amiket más csókák nem ismernek. Hiába szelídíthető azonban, otthoni tartása tilos. Kár, mert olyan okos háziállatunk lehetne, mint egy kutya. Ha varjúcsapatot látunk repülni, figyeljük meg alaposan. Lesznek benne olyan madarak, amelyek kisebbek, mint a többiek. Ezek csókák, amik a varjakkal együtt repülnek. Ha hallgatózunk, hallhatjuk a varjak káromása mellett a csókák csipogását is.

Sok párhuzamot találtunk a csoportunk és a csókák között:

- ☛ szeretnek csoportosan,
- ☛ sokat ugrálnak,
- ☛ nagyon szeretnek játszani
- ☛ okosak
- ☛ szívesen pancsolnak,
- ☛ állandóan jár a szájuk,
- ☛ zajosak
- ☛ és hiszékenyek.

Jót nevettünk magunkon, aztán megköszöntük Király Barnabás anyukájának az érdekes meséket.

Másnap az egyetemre látogattunk, a vadászati gyűjteményt tekintettük meg. Barnabás apukája **Dr. Király Gergely** egyetemi docens /Növénytani és Természetvédelmi Intézet/ és **Dr. László Richárd** egyetemi docens /Vadgazdálkodási és Gerinces Állattani Intézet/ fogadtak bennünket és megmutatták nekünk a kitömött állatokat, madarakat. Gyermekeink tágra nyílt szemekkel, csodálkozva sétáltak az állatok között és hallgattak mindent. Csak kevesen voltak közülük, ilyen helyen, „az úgy néz ki, mintha élne és mégse”, világ teljesen elbűvölte őket. Alkalmunk volt jól megfigyelni az állatokat, érdeklődve szemléljük azokat a madarakat, akik szorgalmasan látogatják etetőnket. Közelről figyelhettük meg azok nagyságát, tollazatát, formáját. Hiába a madarak, legnagyobb sikere mégis a szarvasnak és a vaddisznónak volt. Ekkora állatokat ilyen közelről látni, nem mindennapi élmény. Láttunk még tűzokot, sokféle récét, nyári ludat, rókát, vadmacskát, nyestet, borzot. Sajnos megsimogatni nem szabad a kitömött állatokat, mérgező anyaggal vannak tartósítva, ezért nem is töltöttünk sok időt az állattani gyűjteményben.

A kiállítás megtekintése után megkerestük a Botanikus kertben kihelyezett etetők egyikét és eleséget tettünk bele. Nemcsak sok élménnyel, hanem tele zsákkal is térhettünk haza. A **Kaán Károly Ökoklub** tagjai **Bodor Ádám, Szegedi Viktória és Szépligeti Mátyás**, természetvédelmi mérnökhallgatók, több kg-nyi napraforgó maggal támogatták óvodai madáretetésünket. Ádám felajánlotta azt a lehetőséget, hogy szívesen eljönne hozzánk madarászovit tartani. Bízom benne, hogy közös tervünk megvalósulhat a közeljövőben.

A madármegfigyeléssel töltött délelőtt során Barnabás megemlítette, hogy otthon ők bizony madarakat fognak a kertben, az apukája gyűrűt tesz rájuk, majd elengedik őket ismét. Mesélte, hogy az etetőjükre szinte csak gyűrűs madarak járnak. Angi néni megerősítette, hogy valóban így van, s felajánlotta, hogy megpróbálhatunk az óvoda udvarán is madarat gyűrűzni.

A madárgyűrűzés egy nagyon komoly tudományos tevékenység, mely során a jelölt madarak vándorlásáról, életéről, koráról gyűjtenek információkat a szakemberek. A Magyar Madártani Egyesület azonban, mint a környezeti nevelés elkötelezett híve gyakran rendez bemutató gyűrűzést gyerekeknek. A madarak színes tollú csodálények, amelyeket mindig csak messziről lehet látni. Egy ilyen élőlény kézben tartása, közlőrlő való megfigyelése életre szőló élményt jelenthet a gyerekeknek.

A bemutató gyűrűzés nem olyan komoly tudományos munka, de a **gyűrűzés szabályait** itt is be kell tartani. Ezek közlő legfontosabb, hogy a **madarak testi épségét nem szabad veszélyeztetni**.

Végig gondoltuk a dolgot, a Király apuka, aki egyébként a MME gyűrűzője terepszemlét tartott, kijelölte a madárháló helyét. A gyűrűzés előtti nap délutánján eljött, előkészítette a hálót, hogy másnap reggel 8-kor kezdődhessen a bemutató.

A hálót az ablakból lehetett látni, megfigyeltük, ahogyan a madarak belerepültek. Csendben, mozdulatlanul kuksoltunk az ablak alatt. Figyeltük, ahogyan a Barni szőlei kiszedik a hálóból a madarat, majd vászonzsákba teszik. Az érzékenyebb madarakat, mint pl. a zőldike csak az ablakővegen keresztül nézegettük meg, de a cinkéket be lehetett hozni az őltőzőbe. Ott a gyerekek körbevették Gergő bácsit, aki először feltette a madár bal lábára a gyűrűt. A különbőző madártípusoknak saját gyűrűjük van. A cinkékre kicsi kerül, a rigókra nagyobb, a gőlyákra egészen nagy. Majd miután a gyűrűt a **gyűrűző fogóval** megigazította a cinke lábán, felírta az adatait egy fűzetbe, azt is felírta, hogy ez a cinke a mi óvodánkban kapta a gyűrűjét. Ezután megmutatta a gyerekeknek a madár részeit, elmesélte, hogy milyen sokféle tolla van. Van, amelyik melegítésre szolgál, a szárnyán található **evezőtollakkal** pedig repül. A **farktollaival** egyensúlyoz repülés közben. Megnéztük a cinege apró horgas csőréit, amellyel a napraforgó magokat felbontja. Azt is megfigyelhettük, hogy hogyan lehet úgy megfogni egy madarat, hogy ne tegyünk kárt benne. Természetesen óvodásaink önállóan nem vehették kézbe a madárkát, de óvatosan, egy ujjal, a csőréitől hátrafelé irányban mindenki megsimogathatta egy madár fejét. Mindez néhány percig tartott, ezután Gergő bácsi az ablakon át szabadon engedte a „mi cinkéinket”. Amíg arra vártunk, hogy megint megteljen a háló, megnéztük, sőt megfogtuk, kipróbáltuk a gyűrűző szerszámait, a sokféle madárgyűrűt, a fogót, amelyen különbőféle lyukak vannak a gyűrűméreteknek megfelelően. Átlapozhattuk, a komoly határozókönyveket, amelyeket a szakemberek használnak. Megtutdunk, hogy a madárhálót **fűggőnyhálónak** hívják, mert olyan, mint egy fűggőny, csak zsebei vannak, amibe belepottyannak a madarak.

Összesen 5 szőcinegét, 2 kékcinegét és 4 zőldikét és 1 fekete rigót fogtunk. Tízőrai előtt az ablakból néztük, hogy hogyan bontják le a hálót az udvaron.

Megbeszéltük, hogy ezentől minden télen eljön hozzánk Barni apukája és meggyűrűzi madarainkat.

A következő napokban sokat játszottunk és madaraztunk. Összegyőjtöttük és gyakran mondogattuk azokat a mondókákat, versikéket, melyek kis madarakról szőlnak. Ének foglalkozásunkra új népi körjáték ként, a „Hármat tojott a fekete kánya” kezdető népdalt választottam, mely humoros szővegevel beleillik a közlőgő farsangi hangulatba. Tetszett is a gyerekeknek, szővesen játsszák.

A már ismert dalainkat, és a mondókáinkat hallásfejlesztéshez választottam. A halk hangos érzékeltetését, bátor és félénk madarakká változva játszottuk. Erdei énekkart is alakítottunk, a kismadarak énekét egyenletes kopácsolással, őtletes fából készűlt csipegetőss hangszereinkkel kísértük. CD lejátszó segítségével, az ismert madarak hangját kiválasztva, hangszőnfelismerőss játékokat játszottunk.

Gárdony Géza Erdei mulatság c. könyvében megjelentetett mesék közlő több szarkásat meséltem. Ezekben a történetekben a szarkák sok jellemvonását figurázza ki az írő.

A beszélgető körök egyikén saját magunk is képesek voltunk összegyűjteni azokat:

- 🐦 kötekedő, veszekedős madár még a rókát is elzavarja
- 🐦 messziről kísér és tart szemmel mindenkit
- 🐦 de ha valaki őt figyeli, azt bármilyen távolságból megérzi, nyugtalan lesz
- 🐦 okos madár, mint unokatestvére a csóka
- 🐦 cserregős
- 🐦 szaggatottan repül egyik fa tetejéről a másikra
- 🐦 hosszú farka könnyen elárulja
- 🐦 gyanakvó és bizalmatlan
- 🐦 és ráadásul lop is.

- Szülők bevonása a madárvédelmi projektbe

Óvodai csoportszobánk ajtaját minden év januárjában kinyitjuk a szülők előtt és nyílt napokra invitáljuk őket. Ezeken a napokon betekintést nyerhetnek életünkbe és benyomást szerezhetnek saját kisgyermekük közösségbe való beilleszkedéséről, alkalmazkodásáról.

Az első napon a kiscsoportos gyermekek szüleit hívtuk. A játékidőt különböző madáreleségek készítésével, énekléssel, mondókázással töltöttük. Felidéztük azokat a hasznos információkat, amiket Barnabás anyukájától és apukájától hallottunk, melyik madár milyen eleséget, milyen formában szeret és képes elfogyasztani. Ezek alapján csoportokban dolgoztunk.

Madárkalácsot készítettünk: gyerekek és anyukák együtt állították össze a madárkalács hozzávalóit. Egy tepsibe zsírszalonnát és házi zsírt olvasztottunk. A folyós zsírba a gyerekekkel napraforgót, gabonaszemeket, olajos magvakat, cirok, köles és kendermagokat, diót, mogyoródarabokat, zabpelyhet szórtunk, aztán kitettük a hidegre megdermedni. Közben előkészítettük a hétvégén, radiátoron kinyílasztott fenyőtobozainkat, összetakarítottuk a belőlük kihullott fenyőmagokat – mert ezt is szeretik a madarak – és rafiaszállal kötöttük fel őket. A megdermedt madárcsemegét kiskanál segítségével a fenyőtobozok pikkelyei közé nyomkodtuk és már készen is voltunk.

Madárcsemege fűzért is fűztünk. Almadarabokat, töpörtyűt, trappista sajtot, nem zsíros és füstölt szalonnadarabkákat fűztünk, tű segítségével vékony spárgára, a végére hurkot kötöttünk.

Műanyag flakonokat töltöttünk fel olajos magvakkal, az aljára olló segítségével kisebb lyukakat szúrtunk, majd kicsi madártartó hintát erősítettünk az aljára. A flakon kupakját visszacsavartuk, majd drótból kampót készítettünk rá.

Törtünk diót, hántoltunk tökmagot, aprítottunk almát és sárgarépat.

Tízórai után az elkészített eleségeket és az otthonról hozott etetnivalót kosarakba raktuk és a Parkerdőbe indultunk.

Az előző napokban terepszemlét tartottam az erdőben. Olyan etetőt kerestem, ami a gyerekekkel könnyen megközelíthető és a kiscsoportos is bírja majd a távot. Bízom benne, hogy találok egy-két dúc vagy függő etetőt kihelyezve. Keresgélésemben a helyi erdősz is a segítségemre volt, de sajnos a legközelebbi etetőt a Károly-magaslati parkolóban tudta ajánlani. Hazaindultam, a havas erdei ösvényen fejemben megoldásokat keresgélve. Tudtam, milyen nagy felelősség kihelyezni valahova ennivalót, olyan helyre ahol eddig nem etettek, hiszen ha elfogy, majd hiába keresgélnek a madarak, és akkor ki gondoskodik majd az utánpótlásról? Jól bejáratot és madaraktól sűrűn látogatott helyet kell keresnem - gondoltam. A véletlen sietett a segítségemre. A lefelé vezető úton, előttem két idősebb ember sétálgatott beszélgetve. Erdőjáró és ismerő embernek tündek, bízom benne, hogy szívesen válaszolnak kérdéseimre. De kihelyezett madáretetőről, ők sem tudtak. Viszont meséltek arról, milyen

sok madár csipeget az Ojtóczi-fasor asztalairól, amit a sok gondos soproni erdőjáró terít meg nekik nap mint nap. Megtaláltam hát a megoldást és odaérve nem is csalatkoztam.

Így, a gyerekekkel, szülőkkel, teli kosarainkkal az Ojtóczi-fasorra indultunk. Az autóbusszmegállóban Göndöcs Róbert erdész várt bennünket. A nagyok, akik már 3. éve erdei kirándulásra járnak velünk, ismerősként köszöntötték a kedves erdész bácsit. A Parkerdei sorompóig arról beszélt, hogy éppen egy fakitermelésről sietett hozzánk. Elmesélte, hogy az otthoni kandallók, kazánok melegét az erdő adja, és ilyenkor télen vágják ki a legtöbb fát. A vastagabbakból és egészségesekből bútörök és sok más egyéb tárgy és játék készül, a vékonyabbak és korhadtak tűzifának kerülnek. Kérdeztek a gyerekek és ő szívesen válaszolt. Érdekelte őket, miért télen, a nagy hidegben dolgoznak a favágók, miért nem fogy el az erdő, miért van sorompóval lezárva az út stb.

Ágakra fagyott dérral, hóval borítva, szikrázó napsütésben fogadott bennünket az erdő. Az erdei információs tábla mellett, a fák tetején *vetési varjak* hangos károgásával üdvözöltek bennünket. Robi bácsi nemcsak az erdőről, a madarakról is sokat tudott. Tudta, hogy a hideg téli napokon, ezek a fekete madarak a városszélén vagy a településektől távolabb fekvő erdőfoltokban gyülekeznek és indulnak táplálékot keresni. A vetési varjak, a *kék vércsékkel* együtt szinte párt alkotnak, mert életükben egymásra vannak utalva. Mindkét madárfaj telepesen költ, ha a vetési varjak fiókái kirepülnek, a kék vércsék foglalják el fészkeiket és abba rakják és költik ki saját tojásaikat. Ha viszont kevés a varjú, akkor kevés költőhely jut a fokozottan védett vércséknek is. Más védett madaraink is, a csóka és az erdei fülesbagoly is rászorulnak a „előre gyártott” fészkekre, de nekik bármelyik más madárnak az elhagyott fészke, vagy odva megfelel. A vetési varjú elsősorban talajlakó férgekkel, rovarokkal, kisebb gerinces állatokkal táplálkozik. Télen kényszerűségből, ő is vegetáriánus lesz és főleg magokkal és gyümölcsökkel táplálkozik, de nem veti meg a hulladékokat sem.

A *szajkó* is biztosan észrevett bennünket és talán már hírül is adta az erdőlakóknak, hogy megérkeztünk. Igen éber madár, az erdő egyik őre, akár héja feltűnésekor vagy ember közeledtére hangos, recsegő vészkiáltásba kezd. Éles, riasztó hangjára az erdő minden lakója figyel. Mi sajnos nem hallottuk és láttuk ő t. Az erdők színpompás varjúféféjét mátyásmadárnak is szokták hívni. Összetéveszthetetlen más madárral, tollazata rózsaszínes világosbarna. Farka fekete, farkcsíkja és alsó farkfedői fehérek. Feketés szárnyán a széles fehér folton kívül szembetűnő a fekete vonalas égszínkék szárnyrész. Szeme világoskék. Kitűnő hangutánzó, élethűen utánozza az egerészölyv nyávogás-szerű kiáltását, a holló mély korrogását, a varjak károgását, a fácánkakas kakatolását és még sok más madarat. Robi bácsi szerint, a szekérnyikorgást, a kutyaugatást, sőt a macskanyávogást is tudja utánozni.

Nyáron inkább rovarokkal táplálkozik, de a fészekrablástól sem riad vissza. Elkapja a gyíkokat, békákat, az apró rágcshalókat és a csőrével agyonveri őket. Ősszel áttér a növényi táplálékra. Télen táplálkozásában a növényi eredetű anyagok dominálnak. Ilyenkor "előveszi éléskamráiból" az ősszel szorgalmasan begyűjtött és eldugdosott, főleg makkból álló csemegéit. Ám a rejtekhelyeit -fatuskó, kéreg, avar – nem mindig találja meg, s ezzel erdőgazdasági tevékenységet folytat, biztosítva a magok kikelését, és elősegítve a természetes erdőfelújítást. Tölgymakk, bükkmakk, kukorica, gabonafélék magvai, dió, mandula, alma, szőlő, erdei gyümölcsök egyaránt szerepelnek az étlapján. Elsősorban lomberdőkben költ, különösen kedveli a tölgyeseket, de a gyertyánosokban, fenyves erdőkben is szeret.

Elindultunk a sétányon és gyönyörködtünk, jó nagyokat szippantottunk a friss erdei levegőből. Ahogy mind beljebb és beljebb értünk, egyre inkább hatották ránk az erdei ingerek. Az egekbe nyúló fák látványa, az erdei békés, alvó természet. Kornél, az egyik nagycsoportosunk hamar észrevette, hogy némely fa alsó ágán lóg valami. Hasonló flakonból készített magtartó alkalmatosságokat találtunk, mint amiket mi is készítettünk. Az első asztalhoz érve, előkerültek kosarainkból az eleségek. A dió, a zöldség és gyümölcs darabkák, a napraforgó, a fenyőmag, a tökmag stb. Robi bácsi segítségével fák, bokrok ágaira kötöttünk, akasztottunk az általunk készített csemegékből. Négy, egymástól távol lévő asztalt és környékét terítettük meg az erdei madarak számára. Az emlékműnél, mi is ettünk egy keveset.

Zabpelyhes kekszet rágcstunk, diót, mogorót, szotyit ropogtattunk, majd almát ettünk. Benedek meg is jegyezte, hogy milyen „finomakat esznek ezek a madarak!” Visszafelé jövet megálltunk kicsit, a már kitermelt, kivágott fáknál és jót mászókáztunk. Messziről motorfűrész hangja hallatszott, „ilyennel vágták ki ezeket a farönköket is, ez most a favágók szerszáma, a fejsze és kézi fűrész helyett”- mesélte az erdész bácsi. Beszélte arról is, hogy a hirtelen leesett hó és a ráfagyott ónos eső még a nagyobb ragadozó madarainkat is erőpróba elé állítja. A megfagyott hó vagy hóolvadék, elzárja a táplálékállataikat, akik ilyenkor a hótakaró alatt mozognak, így a baglyok, vércsék és ölyvek nem tehetnek mást, mint várnak az olvadásig. Őket is etetni kell. A *karvaly*, a *gyöngybagoly*, a *vörös vércse* sok verébet elpusztít ezekben az időszakokban. A ragadozóknak is a nehéz a tél. Nem bánják a hideget, csak táplálék legyen. Leggyakoribb ragadozónk az *egerészölyv*, két példánnyal is találkoztunk erdei sétánk során. A többieket nehéz észrevenni, a *karvaly* és a *héja* óvatosan suhan, ha megjelenik, minden kismadár elnémul és fedezékbe vonul a sűrű bokrok közé. Néha még az etetőt is meglátogatják, persze nem napraforgót esznek. De ők is részei a természetnek, nekik is enniük kell valamit. A baglyok pedig éjszaka repülnek, így őket nem is láthattuk. Robi bácsi azt mondta, ha szerencsénk lesz, talán láthatunk nappali álmát alvó *erdei fülesbaglyot*. Sajnos nem láttunk.

A bogarak, a hernyók, a levéltetvek védett helyre húzódtak, a madarak nem találják meg őket. Erdei barátaink is meleg fészket készítenek maguknak, ahol átvészselhetik a kemény fagyokat, a zord szeleket és a hóesést. A *nagy fakopáncs* és harkálytársaik nem fészket építenek, hanem faodúban laknak. A hím jellegzetesen dobol a száraz ágakon, a fák törzsén és hernyók, farontó bogarak után kutat. Erős csőrével lyukat vés a fába, majd ragados nyelvvel szedi ki táplálékát. A fatörzsről is összeszedi a bogarakat, de a gyümölcsöt is eszik, ha talál. Feje teteje, nyaka és háta is fekete, nagy jellegzetes fehér foltokkal. Hasa alja vörös. A *fekete harkály* a soproni erdőkben is ritkább, de könnyen megkülönböztethető rokonaitól, mert egyrészt sokkal nagyobb, másrészt egyszínű fekete, csak a feje tetején visel vörös sapkát.

A fakupacoktól nem messze volt az egyik terített asztalunk. Mászókázás közben vettük észre, hogy már látogatói is vannak. *Szécinkék* tanyáztak a közeli fákon, onnan reppentek az eleségre, és *erdei pintyek*, néhány ritkább *fenyőpinty*, valamint a jól ismert *zöldikék* csipegettek az asztalról. Jó volt látni, hogy mennyire örülnek a kiszórt eleségnek és mivel elég nagy volt a hely, kivételesen békésen egymás mellett eszegetnek. A fenyőpintyek a tűlevelű erdőket nagyon kedvelik, rovarokkal táplálkoznak, de bogyókat és magokat is esznek. *Téli pintyek* is hívják, mert nálunk főleg téli vendég. Színpompás madár, a hímnek rozsdavörös a melle, hófehér a hasa, a hónalja pedig citromsárga. Ha felrebben, akkor látni az élénk foltot a szárnya alatt. A tojó tollazata egyszerűbb, legfőképpen a barna árnyalataiból áll. Fejük szürkés-kék, tarkójukon egy függőleges világos csík húzódik.

Az egyik fa ágán *csuszkára* figyeltünk fel. Kicsit messze volt ugyan, de mivel fejfelé közlekedett a tölgyfán, biztosak voltunk benne hogy ő az. Az erdész bácsitól hallottuk, hogy nem is repül olyan hosszasan, inkább csak egyik fától a másikig. Feje teteje, háta és szárnyai szürkés-kékek, az arca fehér, hegyes csőre és szemkörnyéke fekete. Hasa vörösbarna. Könnyen felismerhető, jellegzetes madár. Nemcsak mozgásával kelti fel az emberek figyelmét, hanem a hangjával is. Talán lárvák, pókok után kutatgatott. Nem is gondolnánk róla, hogy ő is a cinegék közé tartozik. Kár, hogy az etetőn még nem láttuk, Robi bácsi szerint nagyon érdekesen viselkedik. Beszáll az etetőbe, mint a pintyek, telis-teli tömi a csőrét maggal, majd gyorsan odébbáll. A megszerzett magokat különböző helyekre, általában fák kérge alá rejti. Ha éhes visszatér ezekhez a raktárakhoz. Sajnos feledékeny madár, gyakran elfelejti, s az is előfordul, hogy más madarak találják meg az éléskamrát és megeszik a csuszka elől.

Közeledve erdei sétánk végéhez még egyszer megálltunk. Az utolsó asztal alatt nagyon sok apró madárnyomra lettünk figyelmesek a hóban. Próbáltuk azonosítani a vadászati gyűjteményben látott lábnyomokkal, de sajnos csak a találgatásig jutottunk. Rigófélék, pintyfélék, vörösbegyek, meggyvágók vagy zöldikék lehettek talán? A maradékokat és a morzsákat, amik még a kosarunkba maradtak kiöntöttük az asztal alá, hogy a jövevények, akik ide szoktak járni jót lakmározhassanak belőlük. Az erdő szélén, a csipkebogyó bokron feketerigó legelészett, a mellette lévő bokron még néhány

madárberkenye maradék termése piroslott. Ezt is megeszik hamarosan, mondta búcsúzóul Robi bácsi és beült a Tanulmány Erdőgazdaság autójába.

Visszaérve az óvodába finom csipkebogyó – mi gyűjtöttük az őszi erdei kiránduláson - teát ittunk és boldogan meséltük élményeinket Erzszi néninek és Tünde néninek.

Másnap a középső csoportos gyermekek szülei voltak nálunk vendégségben. Ábrázolás foglalkozás keretében megfestettük a téli erdőt, a kisebbek fákat, bokrokat, a nagyobbak madarakat festettek. Közben a nálunk telelő kismadarak csicsergését hallgattuk a CD lejátszóról. Erdőnkhez madáretető is készült, melyet együtt barkácsoltunk a szülőkkel.

Fogócska játékunkban is megjelenítettük az erdő életét. Madaras kiszámolóinkkal választottunk vércsét, szajkót és már kezdődhetett is a játék. A vidáman repdeső madarak közül egyszer csak a szajkó hangos kakatolással hírül adta, hogy indul a vörös vércse, hogy kisebb madarakat kapjon el táplálékul. Élvezték nagyon fogócskát, közben koncentrációképességük, figyelmük, hangdifferenciálásuk, reagáló képességük is fejlődött.

Mindannyian jól éreztük magunkat.

A nagycsoportos szülők látogatására matematika foglalkozást terveztem. Játékos keretben madarakat csoportosítottunk és számláltunk úgy, hogy a kisebbek voltak a madarak, akik a választott fejdíszük alapján bújtak egy-egy kismadár bőrébe - tollába. A nagyobbak madárcsoportokat képeztek belőlük, megbecsülték melyikből lehet több, majd számlálással pontosítottuk mennyiségüket. A mozgásos részt, csoportos, majd egyéni foglalkoztatás követte, melyben mindenki korcsoportjának megfelelő feladatot kapott. Madaras ablakdísz készítése volt az alapfeladat, míg a nagyok a rigó 8 füttye alapján számlálták és ragasztották az ablakdíszre kerülő madarakat, addig a kisebbeknek az volt a dolguk, hogy az ablakdíszre ragasztott kismadarak közül egy repüljön a fa tövébe, egy pedig a fa tetejére. Míg a nagyok komoly egyéni feladatukkal foglalatoskodtak, a kisebbekkel „Csip, csip, csóká”-ztunk, ugráltunk, mint a verebek, mondókáztunk és énekeltünk. Amikor, mindenki befejezte a ragasztást, egy labda segítségével ismeretrendszerző játékba kezdtünk. Körben ülve gurítottuk egymásnak a labdát, ha kicsihez gurult annak egy madarat kellett megneveznie, ha nagyhoz annak olyan madárnevet kellett mondania, aki nálunk tölti a telet és nekünk kell gondoskodnunk az élelmezéséről. A következő körben már felálltunk és én a kör közepén állva mindig másnak dobtam a labdát. A „ki, mit ad a madaraknak enni” játékban a kicsik csak eleséget mondtak, a nagyobbaknak már azt is hozzá kellett mondaniuk, hogy azt az eleséget, melyik kismadárnak adja. Nagyon ügyesek voltak. A bennünket néző, hallgató felnőttek elcsodálkoztak azon mennyi ismerettel rendelkeznek e téren a gyerekek.

Tartalmas, élményszerű madaras napjaink voltak. A gyermekek a megfelelő érzelmi ráhangolódás mellett sok új ismeretet, öröforrást szerezhettek. A felnőttek pár óra nyugalmat a téli erdőben – akár fizikálisan voltak velünk, akár csak képzeletben -, útmutatást, ahhoz hogy így lehet környezettudatos életre nevelni és biztatást arra, hogy így kell folytatni a felnövekvő nemzedék nevelését. Környezettudatosan, harmóniában a természettel.

➤ Évszakonkénti környezeti nevelés, erdőjárással – Tavaszi hónapok

FEBRUÁR – VÍZ

- ☺ Madáretetés
- ☺ Gyümölcstea készítése forrázással
- ☺ A téli időjárás elemeinek megfigyelése
- ☺ "a mi diófánk" folyamatos megfigyelése: vidám madárcsicsergés a kopasz ágakon
- ☺ Takarékos vízfelhasználás, fenntarthatóság
- ☺ A Víz napja – A víz az élet egyik lételeme - A víz és az ember kapcsolata
- ☺ Vízben élő állatok és növények
- ☺ Téli csapadékfajták
- ☺ A víz halmazállapotai /olvasztás, fagyasztás, forralás/
- ☺ Nyomkövetés a hóban
- ☺ Téli „vizes” játékok, sportok
- ☺ Folyó és állóvizek, a vízmozgása
- ☺ Vízi állatvilág felfedezése
- ☺ A víz, mint energiaforrás, annak hasznosítása

	Néphagyomány, megfigyelés	Végzett tevékenység
2. Gyertyaszentelő	A téli álmából ébredő medve kijön a barlangjából, ha napos időt talál, és meglátja a saját árnyékát, akkor visszabújik, mert még hosszú lesz a tél.	Medvebarlang építése, az állat életmódjának megismerése ismeretterjesztő könyvek segítségével. Medvés játékok.
3. Balázs	Havazunk, vizezünk. 	
6. Dorottya	Ha Dorottya szorítja, Julianna tágítja	A víz mozgása és ábrázolása

		
14. Bálint	A tyúkültetés napja, ekkor kezdenek párosodni, fészket rakni a verebek.	Verebes torna, a madár külső jegyeinek, életmódjának megfigyelése.
19. Zsuzsanna	Elviszi a havat, zöldellni kezd a fű és megszólalnak a pacsirták. A gyermekekkel fagymentes helyen megfigyelhetjük, kinyílt-e a hóvirág. Madárhangokat is megfigyelhetünk.	Virágládáinkba gyönyörű primulákat ültettünk.
24. Jégtörő Mátyás		 Vizezünk.

MÁRCIUS - VÍZ

- ☺ Az időjárás elemeinek változása, hatása környezetünkre /öltözködésünkre/, az évszakra jellemző jegyek alakulása, a színek és fények megfigyelése /esztétikája, szépsége/
- ☺ Közvetlen környezetünk, játszóhelyünk megfigyelése, rendbetétele
- ☺ Rovarak megfigyelése /katicabogár, hangya, méh/
- ☺ Tavaszi virágok megfigyelése a természetben
- ☺ Tavaszi virágok ültetése, gondozása csoportszobai környezetben
- ☺ Madáretetés befejezése, madáretető leszedése a diófáról
- ☺ "a mi diófánk" folyamatos megfigyelése: apró rügyek
- ☺ A VÍZ világnapja alkalmából fokozott figyelmet fordítunk vizeink tisztaságára - patak „takarítás”
- ☺ Takarékos vízfelhasználás, fenntarthatóság
- ☺ Vízben élő állatok és növények
- ☺ Csapadékfajták
- ☺ Folyó és állóvizek - víz mozgása
- ☺ A víz, mint energiaforrás, annak hasznosítása
- ☺ Vízi közlekedés

	Néphagyomány, megfigyelés	Végzett tevékenység
18. Sándor	Az első igazi meleghó nap.	
19. József	Ekkor hajtják ki a marhákat először a legelőre és a méheket is ekkor engedik ki. Ezen a napon ültetik a foghagymát, a krumplit és a kaptot.	 Méhecskés játékokat játszottunk, mézet kóstoltunk.
20. A VÍZ világnapja		
21. Benedek	A tavasz első napja, a napéjegyenlőség ideje.	
25. Gyümölcsoltó	A palántaültetés, fatisztogatás napja. A Skolasztika napján szedett oltóágot ekkor helyezik el. Fecskehajtó – A jó idő ekkorra már hazahajtja a vándormadarakat. 	Erdei kirándulás az Ojtóczi fasorra. Megtaláltuk a téli kirándulásunk alkalmával kifüggesztett tobozokat, természetesen már üresen.

ÁPRILIS - FÖLD

- ☺ Csoportunk részvétele a tavaszi udvartakarításban /kiskertünk rendbetétele, gondozása/
- ☺ Az időjárás elemeinek változása, hatása környezetünkre /pl. öltözködésünkre/, az évszakra jellemző jegyek alakulása, a színek és fények megfigyelése /esztétikája, szépsége/
- ☺ Madármegfigyelések, madárköltő odúk keresése
- ☺ A Föld világnapja alkalmából fokozott figyelmet fordítunk környezetünk tisztaságára
- ☺ "a mi diófánk" folyamatos megfigyelése: levelet bont a fa
- ☺ **Állatok élőhelyei**
- ☺ **A föld és az élő környezet - Tavasz- természet- illatok**
- ☺ **"Az élő és élettelen környezet kapcsolata**
- ☺ **Épített környezetünk**
- ☺ **„Palántázás” az élet körforgása**
- ☺ **Az évszakok változásainak hatása az élő környezetre**
- ☺ **A Föld és a levegő kapcsolata**
- ☺ **Kövek, kavicsok, homok**

	Néphagyomány, megfigyelés	Végzett tevékenység
1.	Húsvéti báránynéző Harkán 	
14. Tibor	Ezen a napon szólal meg először a kakukk. Ha szép zöld a vetés, akkor jó lesz a szénatermés. 	Madárvilág ábrázolása

22. A FÖLD világnapja	Kirándulás a Botanikus kertben 	
24. György	Európa nap részén ősi pásztorünnep, az állatok első kihajtásának napja. A György kultusz a sárkánnyal (gonoszság) viaskodó szent legendájából származik.	
25. Márk	A kukoricavetés és a búzaszentelés napja. A megszentelt búzaszálakat gonoszűzésre használják. Ha ezen a napon pacsipta, fűrj vagy béka szól a búzából, az jó termést ígér.	Beszélgetés a madarokról, mesék, mondókák felelevenítése
29. Játék a kövekkel		
30. Homokrajz		

MÁJUS - FÖLD

- ☺ Kiskertünk folyamatos gondozása – gyomlálás, kapálás, öntözés
- ☺ Az időjárás elemeinek változása, hatása környezetünkre /pl. öltözködésünkre/, az évszakra jellemző jegyek alakulása
- ☺ Madarak és fák napja alkalmából ismerkedünk a Sopron környéki erdők leggyakoribb fafajtaival és azok jellemző jegyeivel
- ☺ Erdei madárcsicsergés hallgatása
- ☺ Gólyapár megfigyelése
- ☺ Rovarok megfigyelése /katicabogár, hangya, méh/
- ☺ "a mi diófánk" folyamatos megfigyelése: diófavirágzás
- ☺ Állatok élőhelyei
- ☺ Épített környezetünk
- ☺ Tavaszi munka
- ☺ Növények, növényvédelem
- ☺ „Palántázás” az élet körforgása
- ☺ A Nap, Hold és a csillagok: Az évszakok változásai, A nappalok és éjszakák változásai
- ☺ Az évszakok változásainak hatása az élő környezetre
- ☺ A Föld és a levegő kapcsolata

	Néphagyomány, megfigyelés	Végzett tevékenység
6. János	„Babevő János” napjának is nevezik, ekkor vetik a hüvelyeseket, babot, borsót, lencsét.	
12. Pongrác	A fagyosszentek napjai. Az idő átmeneti lehülését jelzik. E napokon nem vetnek, nem palántáznak. A májusi fagyok a gyümölcsösökben, a veteményekben sokszor nagy pusztításokkal járnak, ezért tűzgyújtással, füstöléssel védekeznek ellenük.	
13. Szervác		
14. Bonifác		
22. Kirándulás a MADARAK ÉS FÁK NAPJÁN		

	 	
25. Orbán	Ekkor kezdenek a méhek rajzani, ezért a méhek „Orbán bogarai”. Donát mellett a vincellérek, szőlősgazdág védőszentje. Sok helyen az utolsó fagyosszentnek tartják. Ha kiséprűzik Orbánt, nem lesz már hideg.	

3. ZÁRÓ GONDOLATOK

Mindazt az értéket és szépséget, amit évmilliókon át a természet ránk hagyott, feladatunk megőrizni, védeni. Eközben kötelességünk fejlődni, az életünket jobbá tenni, a gazdálkodásunkat, a környezetünk védelmét és a másokért érzett felelősségünket egyszerre megvalósítani. Ez a fenntartható fejlődés. Ezt azonban magunknak is nap, mint nap tanulnunk kell, és annak érdekében, hogy a jövőben is így legyen, meg kell tanítanunk erre a gyermekeinket is. Minél előbb, annál jobb, és annál eredményesebb ez a törekvésünk. Most kell elkezdni, hogy tudásunkat, félelmeinket, vágyainkat, akár a legkisebbeknek is átadva, környezettudatos felnőttekké neveljük őket.

4. IRODALOMJEGYZÉK

Felhasznált irodalom:

- Frieder Sauer : Szárazföldi madarak /Természetkalauz/
- Madárbarát kert Hírlevél 6. 7. 8. 9. szám
- Kompetencia elvű óvodai nevelési program

Idézett irodalom:

- Villányi Györgyné: A környezeti nevelés helye és szerepe a magyar óvodai nevelésben a kezdetektől napjainkig
- Kovátsné dr. habil Németh Mária: Erdőpedagógia
- Az óvodai nevelés programja OPI 1989
- Ifjúsági kislexikon Kossuth kiadó 1984
- Láng István: Környezetvédelmi lexikon 1994

Témafeldolgozás során a gyermekcsoportban felhasznált irodalmak jegyzéke:

Ismeretterjesztő könyvek

- Frieder Sauer: Szárazföldi madarak
- Nagy Csaba: A Nyugat- Dunántúl természeti értékei
- Jane Chisholm, Phillip Clarke: A természet matricáskönyve
- Búvár zsebkönyvek: Madarak
- Fürkész zsebkönyvek: Madarak
- Schmidt Egon, Bécsy László: Magyarország legszebb madarai

Mesekönyvek

- Szász Ilona: Cinkekönyv avagy egy színcinke meséi
- Lázár Ervin: A nagyravágyó feketeregő
- Gárdonyi Géza: Erdei mulatság
- Császár Levente: Madárház
- Heltai Gáspár és Pesti Gábor: A madarokról és a vadakról
- Tasnádi Kubacska András: Pajtások a házban és a ház körül
- Schmidt Egon: Csalfinta madarak
 - Tollas albérlők
 - A madáretető vendégei
 - Melyiket ismered?
- 366 és négy történet a természetéről

Madarakról szóló versek, mondókák gyűjteménye

- Cinege, cinege kismadár /népi mondókagyűjtemény/
- Móra Ferenc: A csókai csóka
- Móra Ferenc: Az egyszeri szarka
- Osvát Erzsébet: Furcsa csóka
- Gyulai Pál: A szarka és a gilice
- Nemes Nagy Ágnes: Hőesésben
- Móricz Zsigmond: A veréb
- Gárdonyi Géza: Fölkeltek a madarak
- Gárdonyi Géza: Az ablakban
- Gazdag Erzsébet: Álmomban
- Zelk Zoltán: Két cinke